

ПРОГРАМА
ЗА ОТБЕЛЯЗВАНЕ НА
121 ГОДИНИ ОТ НАЧАЛОТО НА
ОРГАНИЗИРАНОТО ТУРИСТИЧЕСКО
ДВИЖЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ И
166 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА ИВАН ВАЗОВ

➔ 26 август (петък)

17.30 ч. – поднасяне на цветя на морената пред Народния театър „Иван Вазов“, откъдето през 1895 година са тръгнали 300 души за Черни връх

➔ 27 август (събота)

20.00 ч. – Алекова вечер, организирана от Българската федерация на туристите ветерани на хижа „Алеко“, посветена на 121 г. от началото на организираното туристическо движение в България

➔ 28 август (неделя)

Пристигане на туристическите дружества на хижа „Алеко“.

Поход за изкачване на Черни връх, организиран в два пъча:

9.00 ч. – I пъч: хижа „Алеко“ – Черни връх

7.00 ч. – II пъч: Златни мостове – хижа „Кумата“ – Черни връх

10.00 ч. – колопоход – хижа „Алеко“ – Черни връх

11.45 ч. – поднасяне на цветя пред барелефа на Алеко Константинов от участниците в националния туристически събор

12.00 ч. – откриване на празника:
– слово на Председателя на БТС,
поздравления от гости

– концерт на туристически хор
„Планинска песен“ – София

Теглене на томболата за носителите на значката „Покорител на 10-те планински първенци“ за 2016 г. и връчване на наградите

15.00 ч. – хижа „Планинска песен“ – концерт на хор „Планинска песен – Филип Аврамов“ – София

Алеко Константинов
София, 22 август 1895 г.

Господин редакторе,
Бъдете тъй добри да поместите горното като подлистник на в. „Знаме“.

ПОКАНА

„Умоляват се софийските любители на българската природа да запяват в неделя, на 27 август, на Черни връх на Витоша, гдето точно в 12 часа през деня ще се открие заседание за състоянието на един клуб на българските туристи. Поканата се отнася до всички любители, навършили 20-годишна възраст.

От няколко любители пешеходци

– Глупости! – ще кажат някои наши велемудри държавници и политикани, привикнали да се движат само в сферата на висшата политика и да вършат само велики дела.

– Луди хора! – ще кажат разкисналите и преждевременно сбабените вечни посетители на кафенетата и академите.

– Блазе им! – ще рекат с въздишка тия, на които природен недостатък, болест или нещастен случай е подкопал нозете или е разклатено общото

Брой 8 (1925)

Август 2016

Година LVII, ISSN-0205-0943

Цена 0.80 лв.

Туристическият вестник

www.btsbg.org

Издание на БТС

28
АВГУСТ

Черни връх!

Българският туристически съюз кани любителите на българската природа да вземат участие в Националния туристически събор, който ще се проведе на 28 август 2016 г. от 12 ч. на Черни връх – Витоша.

Излет на Черни връх, август 1894 г. Алеко Константинов, д-р Кръстьо Кръстеви жена му Радка Кръстева, учителите в Първа гимназия Никола Висковски, Георги Хаджибонев, Димитър Илков, д-р Никола Червениванов, книжарят Христо Олчев и д-р Бончо Боев и др.

състояние на здравето им.

– Браво! – ще извикат всички жизнерадостни сили на българската столица, всички тия, които са умели да се ползват най-добре от свободното си време и са търсили душевен покой и чисто наслаждение в дивата прелест и поражащото величие на нашата чудна природа.

Не помня Вазов ли или друг някой е написал: „Господа, изучете България, за да я обикнете.“ Е, вярвайте бога, няма по-света истина от изразената в тези думи. Изучете България! Но богатствата и хубостите на България не се изучават по географическите карти, нито с разходки на фаетон по гладките шосета, нито от прозорците на железничните вагони. Тия пътища са опитомени, те са вече изучени и по тях се движи вече от запад към изток цивилизацията с всичките й прелести и мерзости. Не тук, не, а в девствени-те лесове, в едва пристъпните скали, в дооблачните върхове, около вечните

снегове, при горните езера, до островърхите тронове на дивите кози, при жилищата на сърните и елените, около кристалните потоци със сребриста пъстърва, в царството на орлите и многократните екове – там, там е хубавата, дивната омайната майка България. Там замират страстите и тревогите, там се успокоява душата и едно нямно съзерцание пълни с блаженство сърцето ти. От върховете на Мусала, на Попова шапка, на Еленин връх, на Черни връх иска ти се да имаш един гръмотевичен глас, па да викнеш: „Братия, напуснете навреме вашата жажда за злато, вашата жажда за власт, вашето суетно стремление за първенство, вашето ядовито перо, напуснете меките постелки, излезте из димните кафенета, из прашните улици, напуснете за няколко дни града и дойдете тук, на тази височина от 2500 метра, изпитайте поне за кратко време едно истинско чисто наслаждение и вий ще се преобразите, вий ще

станете по-добри, по-здрави, по-уравновесени, по-жизнерадостни.“

С радост посрещаме инициативата на няколко любители на българската природа за основаването на един туристически клуб. Ползата от такъв клуб е очевидна: членовете му, сгруппирани в дружество, ще възбуждат и поддържат взаимно любов към обиколки на живописните местности из България; ще се запознават със страната; ще се правят описания на разходките и местностите; между членовете, без съмнение, ще има лица научно подготвени, за да могат да изследват флората, фауната, минералните богатства, етнографията, геологията, географията; ще се държат сказки за български или иностранны интересни пътувания между членовете; клубът може да дава сведения и да бъде полезен на тия, които желаят да посетят някои места, за да добият право и те да станат членове.

Продължава на стр. 7

220 души вървяха
по пътя на Апостола
в 22-рия национален
туристически поход

➔ 17

От Ком до
Емине с
любов към
планината

➔ 17

От 11 до 14 юли 2016 г. в Централна Стара планина се проведе Националният поход на туристите ветерани „Троянски Балкан – по пътеките на Апостола“, посветен на 179-ата годишнина от рождението на Васил Левски. Това е най-значимата проява за годината от Календарния план на Българската федерация на туристите ветерани и най-многочисленият лъч на общонародния поход „По стъпките на Апостола“ тази година. Организатор на похода беше ТД „Амбарица - 21“ – гр. Троян, с главен ръководител и водач председателят на дружеството Румен Узунов, а негови помощници – Дима Пройнава от Добрич и Сашо Гунешки от Троян. С много ентузиазъм и малко притеснение 64 туристи ветерани от Берковица, Варна, Горна Оряховица, Добрич, Лом, Монтана, Плевен, Попово, Разград, Разлог, Русе, Сливен, София, Троян, Търговище, Шумен преминаха по добре обмисления маршрут Беклемето – хижа „Дерменка“ – хижа „Добрила“ – хижа „Васил Левски“ – хижа „Балкански рози“ – хижа „Хубавец“ – Карлово.

Стартът на похода бе даден на централния площад в Троян от кмета на града г-жа Донка Михайлова с пожелания за лек и успешен път. С топли думи към участниците се обърна и г-жа Момка Спасов – председател на Българската федерация на туристите ветерани, а поздравителният адрес от доц. д-р Алексей Стоев – председател на БТС, ни амбицира да покажем, че планината не е останала в миналото ни.

И така въодушевени, в очакване на нещо ново и интересно, потеглихме към Беклемето. Преходът от Беклемето до хижа „Дерменка“ през заслона „Орлово гнездо“ не ни затрудни и след около 4 часа – първата заслужена почивка.

Ден втори – колоната от отпочинали туристи с водачи **Илина** и **Райна**, зорко наблюдавани от планинския спасител **Петър Куцков**, с кратки почивки за снимки и запознаване със значимите обекти пристигнахме на хижа „Добрила“. Следобед – с бавно темпо и въпреки четиричасовия преход между двете хижи събрахме нови сили за следващото най-вълнуващо изживяване, изкачването на връх Амбарица. С ентузиазъм поехме на това почти двучасово приключение към върха. Минавахме край стада от коне, съпътствани от звънци на овцете и кравите, отглеждани свободно по тучните ливади на високата планина. Бяхме заплени от величествените картини на развълнуваното море от планински върхове, станавме свидетели на бързо променящото се време и на подгонените като разпиляно ято по небето облаци. В такива моменти щастие изпълва гърдите ти – чувстваш се жив, нещо неизказано и неизречено изпълва сърцето ти, горд си, че си част от тази красота и разбираш смисъла на всички онези малки и големи стъпки и усилия, които водят към върха. Ветераните туристи от Троян – Пенко (на 81 години), Дияна Расташка, Райна Цветкова, ни показаха Големия и Малък Купен, Равнец, Марагидик, а връх Ботев ни позволи да го видим само за миг и после срамежливо се забули в мъгла. Видяхме сгушените в ниското малки селца около Троян, отдалече зърнахме и хижа „Амбарица“. Гледки, спиращи дъха, и снимки, снимки, за да им се насладим отново. Пре-

Туристи ветерани по пътеките на Апостола

изпълнени с впечатления, уморени, но щастливи от преживяното, се върнахме в хижата, а след вечеря сами създадохме незабравимото за всеки планинар изживяване – песни около огъня под звездното небе, обявявани от лекия планински ветрец, разнасящ аромата на борова гора и дъхави билки.

Ден трети – знаехме какво ни очаква, този преход беше най-дългият – от хижа „Добрила“ до хижа „Васил Левски“, на места с трудни участъци, но това, което видяха очите ни, си заслужаваше. Много от нас минаха откъд физическите си възможности, но успяхме. Хижа „Васил Левски“ ни очакваше за поредната почивка. За красотата на водопада Карловско пръскало в близост до хижата – думите не ни стигат... Величествено! Спирало дъха! Магия за сетивата! Който веднъж го види, не може да го забрави – тази земна красота се запечатва дълбоко в съзнанието, остава в сърцето, за да ни напомня колко преходен е животът и колко величава е природата с цялото си разнообразие...

Четвърти и последен ден – хижа „Васил Левски“ – Карлово – впечатляваща пътека по дефилето на Стара река, дивна река – на места буйна, спускаща се отвисоко, другаде – тиха и спокойна. С многобройните си вировете, с кристалната вода, в която се вижда всяко ка-

мъче, с масивните скални образувания, тя ни съпътства чак до подножието на планината. След хижа „Хубавец“ – спускането по каменистата пътека към Карлово като за последно искаше да провери издръжливостта и упоритостта ни. Но с голямо внимание и взаимопомощ минахме и този участък без страдания и доказахме, че сме опитни туристи.

Финалът на похода в Карлово – уморени, но изпълнени с безкрайно задоволство, доказали за пореден път, че за туризма понятието възраст не важи, че трудностите и изпитанията ни амбицират, приключихме едно тъй дълго очаквано пътешествие.

Тук, пред паметника на Васил Левски, бяхме сърдечно посрещнати и приветствани от представители на Община Карлово. Ръководителят на проявата Румен Узунов рапортува за успешно завършили поход в памет на Апостола. Последва вълнуващото слово на Недка Колева от Горна Оряховица, поднасяне на венец, минута мълчание и свеждане на глави пред делото и самогертвата на Васил Левски.

ИОРДАНКА СТОЙКОВА – председател на КТВ „Черноломец“ – гр. Попово: „Впечатляваща и внушителна е Стара планина. Благодарни сме на организаторите, че бяхме част от това преживяване 4 дни! Красива е нашата

Родина!“

ТОДОРКА ПАСКАЛЕВА – гр. Лом: „Благодаря на организаторите за проявата. Предизвикателството, което приех с похода Троян – Карлово, ме възнаградиха богато. Въпреки умората придобих усещането за победа. Походът не беше просто изкачване в планината, а съпреживяна емоция с ветераните туристи от цяла България. Впечатленията и усещанията бяха невероятни.“

ГОРИЦА ЛАЗАРОВА – гр. Разлог: „За нас този поход беше успешно приобщаване към групата на туристите ветерани. Те с готовност споделиха опита си с нас. Запознахме се с интересни личности от цялата страна. Сега сме по-богати, носим в душата си незабравимите картини от величествената Стара планина, спомняме си песните около огъня и светлината в очите на всички планинари, вече наши приятели – туристи ветерани със сърца на младежи и дух. Приятели, чакаме с нетърпение новите ни срещи!“

ИВАН КАЛЧЕВ – гр. Търговище: „Благодарим на организаторите за възможността да походим 4 дни из тази част на България. До нови срещи в планината!“

Дима Пройнава
председател на КТВ „Одисей“ –
гр. Добрич и член на УС на БФТВ

На 10 юли организационният комитет, реализиращ дейности в подкрепа на инициативата „София – европейска столица на спорта 2018 г.“, съвместно с „Превенция, интеграция, спорт и туризъм“ към Столичната община и с участието на БТС организира за столичани и гостите на града второто издание на Витоша летен фест. То се проведе в района на хижа „Момина скала“. Стотици премериха сили в планинското бягане и планинското колоездене. Беше организиран и поход, както и алпийски тролей над Боянската река и катерене по стена – все възможности, които създадоха допълнителни положителни емоции. Спортната програма бе съпътствана от изпълнения на песни на вокална група „Витошките лалета“ и Иодлеровият състав на хор „Планинска песен – Филип Аврамов“.

Спортният празник бе открит от зам.-кмета Дончо Барбалов в присъствието на общинските съветници Михаела Иванова и Ботьо Ботев. Приветствие към общо над 700-те участници в проявата отправи и Анатоли Илиев, член на УС на фондация „София – европейска столица на спорта“.

В планинското бягане по 12-километровото трасе с име „Кумата“ най-бърз от близо 240-те участници бе Росен Лилев, който финишира за 50:00.9 мин. При жените победата грабна бившата национална състезателка по ски бягане и участничка на олимпийските игри в Сочи 2014 Антония Григорова, която наскоро победи в 100-километровия ултрамаратон „Обиколката на Витоша“.

С едно и също време бяха Бойко Танчев и Илко Илиев. Дватама финишираха прегърнати за 51:37.0 мин., а Танчев също дублира успеха си от колоездачната обиколка на Витоша преди няколко седмици. Сред близо

За втори път летен фест на Витоша

150-те стартирали колоездачи по 20-километровото трасе „Копитото“ бе и най-младият състезател във фестивала – 9-годишният Боян Бановски, който бе отличен с енциклопедията „501 града, които трябва да посетим“. При жените победителка е Карина Дончева.

В туристическия поход под мотото „Обичам Витоша“ по 3.5-километровия маршрут се включиха много деца, цели семейства и стари планинари. Техен водач бе легендарният ски бегач и участник в олимпийските игри от

блиското минало Петър Панков.

За 17-годишния Димитър Бонев от 118. СОУ тази проява бе второто му състезание в дисциплината „Планинско колоездене“. „Приятно е да бъдеш в планината. В нея има много свестни хора“ – каза той. Сред тях бяха и членовете на спортен клуб „Здраве“.

Силен интерес предизвика и първото показване на новата мобилна фотоизложба „София Фото Спорт“.

Приоритет в инициативата „София – европейска

столица на спорта 2018“ е изграждането на спортната инфраструктура на столицата. През следващите 3 години в столицата ще се организират 365 регионални надпревари, 32 градски и 12 национални. До 2017 г. в София трябва да има 100 км велоалеи, още 2 спортни зали, ледена арена в „Младост“ и многофункционален комплекс в парк „Възраждане“ на стойност над 3 млн. лева.

В плановите влиза изграждането на 24 фитнес площадки на открито на стойност 400 000 лв. и по-

ставянето на тенис маси в парковете за 60 000 лв. Общо около 5 500 000 лв. по различни програми ще инвестира Столичната община за спортни площадки. С парите ще се построят нови и ще се ремонтират съществуващи физкултурни салони, ще се ремонтират и три училищни басейна, а също така ще се изградят нови фитнес площадки. Предвиждат се също така 5 курса за обучение на учители, реализация на 4 детски програми, 45 събития в партньорство със спортни клубове и федерации, организиране на 28 младежки дейности, форуми, кампании и образователни проекти. Планира се в спортните събития да участват над 15 000 души, а ученическите игри да бъдат в 8 спорта в три възрастови групи.

„Европейска столица на спорта е награда, връчвана от „ACES Европа“ (Асоциация на европейските столици на спорта). Званието се връчва от 2001 година и се получава за период от 1 година. През 2016 г. евростолица на спорта е Прага, а през 2017 – Марсилия.

От 3 до 9 юли 2016 г. ТД „Стратеш“ – гр. Ловеч, проведе традиционния си летен детски лагер на хижа „Дерменка“ в Стара планина с 28 участници на възраст от 8 до 15 години. Ръководител бе председателят на дружеството – Светослав Генков, отлично подготвен, възрожденски отдаден на работата си с младите туристи. Организатор бе енергичната Делина-Диди Цветанова, добър познавач на нашите планини. Дните в планината започваха с утринна гимнастика в кристалния въздух, топла закуска, приготвена в хижата, и продължаваха с беседи, свързани с географията, защитените територии, парковете и резерватите на Централен Балкан, преподаване на теоретични знания и практически умения по изграждане на бивак, разпъване на палатки и нощувка в тях, работа с карта, компас и азимут, връзване на алпийски възли, въжен тролей и въжена носилка за оказване помощ на пострадал, походи до близки върхове и забележителности – връх Гердектепе – Огледния връх, резерват Стене-

Вълнуващо лято в планината

то, хижа „Добрила“, хижа „Певците“, връх Дерменка, запознаване с билките в планината и правилата за тяхното събиране и използване, традиционните акции за бране на мащерка и жълт кантарион за хижата и почистване на региона около нея, много състезателни игри на открито, както

и федербал, фрисби, народна топка, шах. Радвахме се на прекрасно, свежо време. Лагерът приключи с викторина за наученото, много награди и, разбира се – голям лагерен огън и песни край него. Събирането на дърва и реденето на кладата бе едно от последните умения, което

Слави Генков преподаде на лагерниците. Последният поход от хижа „Дерменка“ до Беклемето завърши с успешно преминаване по атрактивните елементи на въжен парк „Катеричка“. Всички отнесоха незабравими спомени, любов към планината и желание да се срещнем отново по високи-

те простори.

И тази година традиционното летен детски лагер на ТД „Стратеш“ бе финансово подпомогнат от Община Ловеч.

д-р Дарина Петрова

снимки:

Диди Цветанова и д-р Дарина Петрова

Мигове от юни

Лято е. Краят на юни. Отправляме се на път. Има още какво да се види из България. А ако сме го видели преди това – не пречи да си го припомним. Тръгваме. Преминуваме през Калофер и се отбиваме в къщата музей на Христо Ботев.

Пещерата Леденика ни очаква – със светлинно шоу, което ни оставя без дъх. Скътваме го в себе си

и посещаваме и Вършец. Разхождаме се из града и Слънчевата му градина.

Време е за нощувка – в Берковица.

На следващия ден отпътуваме за Видин. Любуваме се на Бабините Видини кули, на Дунав и на забележителностите на града. После, който не се е запознал с пещерата Магурата – потъва в лабиринта ѝ.

Белоградчишките скали

с причудливите си форми също са включени в плана. Адам и Ева, Камилата и още, и още отнасяме със себе си и с тях си мислим, че ни остава само още един ден, преди да се върнем към ежедневието си.

Рано сутринта в неделя се разхождаме из Берковица. Потъваме в тишината на Килифаревския манастир. Кътче, което носи спокойствие и мир; запал-

ваме по свещица и потегляме към парк-музей „Врана“. Ето езерото с лилиите, ето двореца, ето оранжерията. Снимаме красотата им и запазваме и тях за после.

Всекидневието вече ни зове. Но остава споменът от поредното пътешествие, към което ще се връщаме отново и отново в мислите си.

Мария Гюзелева
Елхово

Среща на туристите ветерани

В Стара Загора на 17, 18 и 19 юни 2016 г. се проведе среща на туристичните ветерани. Тя бе организирана от Клуба на туристите ветерани на ТД „Сърнена гора“. В нея взеха участие туристи от София, Варна, Добрич, Горна Оряховица, Ловеч, Благоевград и Сандански. Председателят на клуба домакин г-жа Красимира Маринова приветства гостите с топли и емоционални думи. Изтъкна ролята на туристическото движение в съвременния свят и мястото на туризма в живота на възрастните хора. От името на председателя на ТД г-н Гацин поздрав поднесе г-жа Богдана Аргирова. Последва художествена програма от хор „Средногорски звуци“, носител на множество награди и от вокалната група „Падружки“ при Клуба на учителите ветерани. Музиката бързо сблизиха гости и домакини и всички заедно аплодираха изпълнителите.

На сутринта групата се отправя към мемориалния комплекс „Бранители на Стара Загора“. Въображението на всички рисува героични картини от битката през лятото на 1877 г. Дългогодишният турист Никола Колев увлекателно разказа за това събитие. Смълчани пред внушителните скулптурни фигури на 6-мата опълченци и руския офицер, се почувствахме като деца, закриляни от силни ръце. Изкачихме още стъпала и застанахме пред костницата. Положихме цветя мълчаливо. Над нас е 50-метровият монумент на Самарското знаме. От този хълм, потънал в зеленина, се разкрива целият град – бели сгради, прави улици, зелени паркове. За да разкрием богатата история на Стара Загора, посещаваме Регионалния исторически музей, съхраняващ над 150 000 експоната. С множество артефакти се проследява историята на района от 6-ото хилядолетие пр.Хр. до възстановяването през 1879 г. на града, опожарен през Освободителната война.

Слизаме на първото от четирите нива на музея. Тук са изложени останки на главната улица (кардо максимус) на римския град Августа Траяна. Разглеждаме красивите мозайки, шлема маска от I век, бронзовото котле с подвизите на Херакъл от I-II век. Надничаем в старозагорския препис на Паисиевата история, скланяме глава пред знамето на старозагорските въстаници от 1875 г. Спираме се пред каменния релеф „Лъвица с лъвче“ – символа на Стара Загора, изобразен и на съвременния герб на града. Излизаме от сградата на музея с форма на пясъчен часовник с желанието да се върнем отново.

Насочваме нашите гости към форума Августа Траяна – друг уникален обект. Градът е бил основан през 106-107 г. от император Марк Улпий Траян. След 812 г. влиза в пределите на България под името Берое. Вървим по главната улица на форума. Стигаме до полукръгъл каменен площад с постамент за конна императорска статуя. Амфитеатърът с девет реда каменни седалки и арковидна колонада стават декор за много снимки, които нашите приятели си направиха. Кратка па-

норамна разходка из правите улици, дело на чешкия градостроител Лубер Байер.

Жегата е голяма и бърза към парк „Митрополит Методий Кусев“, известен като Аязмото. Той е първият градски парк от европейски тип в България. Началото му поставя митрополит М. Кусев през 1895 г. със залесяването на един гол баир в Сърнена Средна гора. Тук туристът в нас неудържимо напират и устремно тръгваме по тясна пътека навътре в парка. Стройни кипариси, смърчове, кедри, цъфнала смрадлика, нежни малки горски цветенца, гледащи дръзко и весело. Днес в парка растат около 180 вида местни и екзотични дървета и храсти. Кратка почивка, за да разкажем, че митрополит Кусев е участвал в учредяването на Българската епархия и в национално-освободителните борби. В негова чест е наименуван нос в Антарктика, прототип е на Лазар Глаушев в романа „Железният светилник“. Стигаме до Алековия кът, създаден през 1939 г. от тогавашния председател на ТД „Сърнена гора“ Койчо Михайлов. Оттук до

хижата е много близко, където ни очаква вкусен обяд.

Като град на поетите предлагаме да посетим къщата музей на големия поет с бунтарска душа Гео Милев. В тихия сенчест двор сред чешмири се гуши бялата къща, която пази спомени и послания. В Стара Загора са родени и поетите Димитър Подвързачов, Кирил Христов, Николай Лилиев, Веселин Ханчев, Иван Мирчев и др.

Не подминаваме и най-старата постройка в града ни – Ески джамия, единствена оцеляла след пожара в Руско-турската война. Построена през 1409 г., сега е Музей на религиите. В нея са разкрити основи на българска черква от X век и християнски некропол. Под черквата е имало храм, посветен на Тракийския конник. Средище е на различни култури и религиозни практики в продължение на 30 века.

Срещата продължи в споделяне на опит и в обсъждане на организационни въпроси. Споделихме спомени от туристически походи, хижи, хижари, весели и забавни случки по дебрите на планините. Пяхме туристически песни, четохме стихове от старозагорския поет Пеню Кадънков. Тропнахме си и хора – тракийски, северняшки, шопски, добруджански. Веселихме се така, както само туристът с побелели коси и обветрено лице се забавлява. Туристът, години наред съпреживявал удоволствието от досега с красивата природа.

Ден трети – ден за раздяла. Изпращаме нашите нови приятели. Чувстваме се обогатени с нови идеи, с нови мечти. А защо не и подмладени?

Донка Генчева
ТД „Сърнена гора“, – гр. Стара Загора

Планинари от България и Македония отново на връх Руен

И тази година туристи от България и Македония се включиха в традиционното изкачване на първенеца на Осоговската планина – връх Руен (2251 м н.в.). Той се нарежда на пето място по височина сред планинските върхове в България. При ясно време от върха се открива невероятна панорама. Малко са върховете, от които можеш да видиш толкова много планини.

Всяка година туристическо дружество „Осогово“ в Кюстендил организира изкачване на върха съвместно с планинарското дружество „Руен“ от град Крива паланка в Република Македония.

Приветствия към участниците отправиха председателят на ТД „Осогово“ Христо Абаджиев, Катица Борисовска – председател на ПСК „Руен“ (Крива паланка), Миран Митревски от Македонска Каменица, Страшко Милошевски от Проби Шип, Мария от Пехчево, Славе Кромидовски от Прилеп и други. Гостите благодариха за добрата организация и гостоприемството на домакините. Всички опитаха от вкусните кюфтета и питки, раздавани от кюстендилското дружество. С развети национални знамена, нови запознанства, стотици снимки за спомен и, разбира се, кръшните хора премина празника.

Тази година туристите от Кюстендил посветиха похода до връх Руен на майстора на спорта по туризъм и планински водач – Стефан Иванов. Отдал целия си живот и енергия на туристическото движение, създател на туристическия хор „Осоговско ехо“, възпитал в родолюбие и обич към планината стотици туристи, автор на туристически пътеводители и книги за природните забележителности на Кюстендилския край, почетен гражданин на община Невестино и почетен гражданин на Кюстендил.

Силвия Михова
секретар на ТД „Осогово“ – гр. Кюстендил

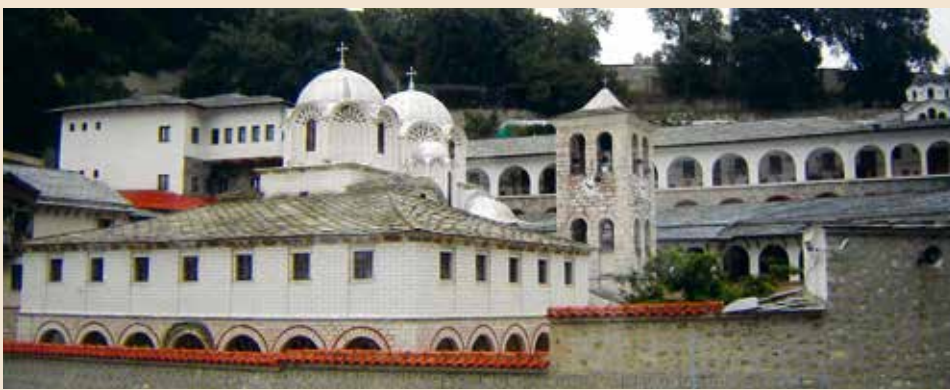

Екскурзия до Гоце Делчев и Гърция

Клубът на ветераните туристи към ТД „Рилски турист“ – гр. Самоков, с председател Ваня Керефеина се стреми да спазва своя годишен план за провеждане на екскурзии и походи. Заедно с това поддържа и добри взаимоотношения с други туристически клубове в страната. От предложенията за гостуване този път се спряхме на поканата от Гоце Делчев. Те предлагаха много варианти за екскурзии из техния регион. Избрахме

този, който включваше и посещение на Гърция.

И така денят 24 юни дойде. Рано сутринта потеглихме в посока Гоце Делчев. Спряхме за малко и в Банско въпреки неколкото посещения на този град. Все пак е Еньовден и не пропуснахме да минем през голямата черква в Банско и да запалим по свещ. Посетихме и музея на Вапцаров. Който е пропуснал да си подпечата книжката за 100-те нацио-

нални туристически обекта в България, набързо го прави. Не пропуснахме да се снимаме за спомен и потеглихме надолу покрай Места. Природата е невероятно красива, дефилето между Пирин и Родопите привлича с красотата си и обилната зеленина. Неусетно стигнахме в Гоце Делчев. Там ни очакваха, всичко бе добре организирано. След лека почивка от пътуването тръгнахме да опознаем отблизо този град. На всички ни направило добро впечатление промените в него, особено на подновения парк. Вечерта бе организирана среща в най-големия ресторант в Гоце Делчев в хотел „Неврокоп“. Събрахме се групи от различни краища на страната. Засвири оркестърът и заедно с младата певича ни поведоха към красотата на македонските ритми. Извиха се кръшни хора. Веселбата продължи до късно.

На следващия ден рано сутринта се качихме на автобусите, организирани от туристите в Гоце Делчев, и поехме към Гърция. Денят бе горещ, но въодушевлението компенсира жегата. Минахме граничния пункт Илинден Ексохи, макар и с

Ком – Емине за три дни

Много са поводите да прекосиш родината по билото на величествената Стара планина. Първият поход в този вариант ТД „Старопланински турист“ – гр. Етрополе, организира по случай 80 години от създаването си, 121 години от началото на организирания туризъм в България и 140 години от избухването на Априлското въстание.

Вдъхновени от българската история и красотата на природата ни, 60 туристи от дружеството и приятели преминаха по цялото било на Стара планина за 3 дни, като маршрутът е разделен на 9 отсечки, по които се движат едновременно различни групи туристи. Целта е да се популяризира пешеходният туризъм и да се придобият навици за природосъобразен начин на живот.

На 8 юли, точно в 8 часа от връх Ком започна 650-километровото приключение. Финалът бе на 10 юли, а крайната точка – нос Емине.

Участниците се движеха по следните маршрути:

I маршрут: хижа „Ком“ – хижа „Петрохан“ – с. Лакатник

II маршрут: с. Лакатник – хижа „Пескова“ – хижа „Витиня“ – хижа „Кашана“

III маршрут: хижа „Кашана“ –

хижа „Георги Бенковски“ – хижа „Козя стена“ – Троянски проход

IV маршрут: Троянски проход – хижа „Добрила“ – заслон „Ботев“ – хижа „Тъжа“

V маршрут: хижа „Тъжа“ – хижа „Узана“ – проход Шипка

VI маршрут: проход Шипка – хижа „Бузлуджа“ – хижа „Грамадлива“ – Прохода на републиката

VII маршрут: Прохода на републиката – хижа „Чумерна“ – проход Вратник – гр. Котел

VIII маршрут: гр. Котел – хижа „Върбишки проход“ – Ришки проход – с. Дъскотна

IX маршрут: с. Дъскотна – с. Козичино – нос Емине

Легендарният пешеходен маршрут Ком – Емине представлява пресичане на цяла България по билото на Стара планина от границата със Сърбия (връх Ком) до Черно море (нос Емине). Дължината на прехода е около 650 км и преминава изцяло по основното балканско било. Изкачват се повече от 30 върха над 2000 метра надморска височина, като най-високата точка е връх Ботев с неговите 2376 метра. Маршрутът е част от международния пешеходен път Е3, който свързва Атлантическия океан с Черно море.

Всички участници в похода изразиха удовлетворение от успешното му завършване, заредени са положително от преживените емоции по билото на „гордата Стара планина“ и се гордеят, че са били съпричастни и единни за реализирането на една добра идея. Туристите по VII маршрут подновяваха и маркировката по време на похода. Накрая обаче туристите се чувстват оцелели, че не могат да достигнат до крайната точка – нос Емине и фара. Добре би било, ако може да се стигне там, да има безопасен достъп до морето.

Ръководството на дружеството благодари на БНТ, че News.bnt.bg проследи в реално време похода ни. Това ни помогна да бъдем в по-добра връзка помежду си, сплоти ни още повече, увеличи желанието ни да завършим успешно нашата „мисия“. Благодарим на всички ръководители на етапи за осъществяването на добрата организация на похода и на всички участници за проявения ентузиазъм и отговорност при провеждането му.

Цанко Нинов
председател на ТД „Старопланински турист“ – гр. Етрополе

Хор „Лудогорско ехо“ навърши 40 години

40-годишна творческа дейност отбеляза хор „Лудогорско ехо“ в гр. Исперих с ръководител Виолета Чикова. Юбилеят бе отбелязан на 20 май в читалището с тържествен концерт. През 1976 г. песента събира група ентузиаста от туристическо дружество „Димитровец“. В началото запяват на шега, за удоволствие. Тогава се ражда идеята да се създаде хор. След десетилетие тази формация свързва съдбата си с развитието на читалище „Съзнание 1891“ в града. Певческият състав се състои от 25 женски и 10 мъжки гласа. Диригент на хора в продължение на 38 години е музикалният педагог Виолета Чикова, корепетитор е Йордан Иванов, а председател д-р Радка Косева. Хорът е участник във всички национални песенни празници.

По повод 40-годишнината хор „Лудогорско ехо“ бе награден от президента на РБългария Росен Плевнелиев с плакет „Св. св. Кирил и Методий“.

За тържествения концерт бяха дошли диригенти от София, Русе, Казанлък, бивши хористи, както и председателят на Сдружението на туристическите хорове в България Димитър Гочев.

Ангел Николов
гр. Исперих

малки неприятности. На гръцка страна ни взеха някаква измислена такса по 1 евро на човек, която така и не разбрахме за какво е. Навлязохме в планинската част на Северна Гърция. Екскурзоводката ни запозна с исторически и други интересни факти. Не пропусна линията Метаксас по време на Втората световна война. Неусетно стигнахме пещерата Алистрати, най-дългата в Европа и много добре уредена с европейски средства. Платихме за входа и една истинска българка ни поведе към тунела на пещерата. Навън е 36 градуса, а вътре – едва 17. Пещерата е великолепна. Обиколката вътре в нея е около 3 км с много красиви сталактити, сталактити и сталактони, образуващи приказни фигури. Всеки ги оприличава посвоему на различни фигури. Удоволствието бе над очакванията.

Отново на път. Сега посоката бе един голям манастир „Св. Богородица Икосифиниса (Косиница)“, намиращ се високо в планината Пангео. Въпреки че автобусът бе голям, но тъй като бе съвсем нов и шофьорът добър, успя да се справи с остриите, почти 360-градусови завои с голяма денивелация. Пътят бе тесен, но добре поддържан. И изведнъж манастирът изскочи пред очите ни, скрит дотогава сред високите планин-

ски върхове. Много добре изграден, великолепно изографисан и макар и пълен с хора, навсякъде бе изключително чисто. Влязохме в черквата, после в едно от помещенията ни поднесоха по чашка кафе и ни почерпиха с локум, въпреки че не сме обичани в тази част на Гърция по исторически причини. Много стряскащи бяха и таблата на 3 езика, включително и на български, на входа на манастира, обясняващи подробно за ограбени икони и църковна утвар след Първата и Втората световна война, за пленени от нас монаси. Големите снимки показваха и къде точно се намират тези църковни ценности у нас.

Потеглихме отново, този път към манастир, който се намира на вода. Това е близо до устието на река Места в Бяло море. Пътят не бе кратък, но си заслужаваше. Всъщност манастирите са два. Единият е на св. Никола, а другият на Света Богородица. Тясно дървено мостче го свързва със сушата. Мястото е невероятно красиво, море, чайки и преклонение пред светците. Мислили са хората някога по-добре от нас. Отново чистота и красиви декоративни дървета и цветя украсяват тези манастири. Леко отдъхваме сред полъха на морето и поемаме към последната точка от маршрута ни – Кавала.

Кавала е много красив град, целият с бели къщи, разположени амфитеатрално по хълмовете над морето. Уличките са невероятно тесни, колите в изобилие и е чудно как успяват да се придвижват по тях. Разделихме се на две групи, едната пое към крепостта на стария град и паметника на Али, спасил Кавала от нашествията на турците. Погледнат отгоре от крепостта, градът бе изключително красив. В същия ден имаше празник на военновъздушните сили и изстребителите правеха демонстрации във въздуха. Другата наша група направи разходка по крайбрежната улица, също много красива. Направихме си снимки по крепостта, пред паметника на Али, по пристанището и времето неусетно отмина. Наложихме да се насочим вече към България. Пътят не бе малко и едва привечер, изтощени от жегата и преодоляното разстояние, но изпълнени с много впечатления, се прибрахме в хотела.

На следващия ден ни чакаше ново преживяване. Организирано ни бе посещение на село Делчево – на 9 км от Гоце Делчев, високо в планината на 1050 метра надморска височина. Оттам градът се вижда като на длан. Селото е с малко под 40 постоянно живеещи в него, но е много добре подредено,

използвани са пак европейски пари, построени са къщи за гости и механи, добре поддържани. Празнува се Еньовден. Селото има три празника през годината: Трифон Зарезан, Св. св. Константин и Елена и Еньовден. Гости имаше отвсякъде, включително и дошли си от чужбина местни хора. Много добре организиран празник, повечето бяха облечени в носии, ученици с профил „Готварство“ организираха демонстрация на месни ястия. Други сплитиха венци и накрая се проведе конкурс за най-хубав венец. Децата изплетоха и голям венец, под който всички се провяхме за здраве. Гост беше и Иван Звездев, който сготви еньовска яхния, от която раздадох на всички. Много групи за народни песни, танци, модерен балет, музика огласяха площада до късно.

Все пак нас ни чакаше пътят обратно до Самоков и се спуснахме до чакащия ни автобус, който бързо ни свали до Гоце Делчев. После се прехвърлихме в нашия и се устремихме към родния град. Прибрахме се доста уморени от дългата екскурзия, но спомените от това пътешествие ще запазим за дълго в нас.

София Сотирова
ТД „Рилски турист“ – гр. Самоков

Европейско юношеско първенство по ориентиране в Полша

Андрея Дякова спечели
сребърен медал

Бронзовата медалистка от миналогодишния шампионат Андрея Дякова спечели сребро в дългата дистанция на Европейското първенство по ориентиране, което се проведе в Ярослав, Полша. 16-годишната звезда изпревари всички 88 конкуренти с изключение на финландката Лота Еерола, която грабна златото с време 44:09. Трета, на две секунди от Андрея, остана друга финландска състезателка Инка Нурминен. Дякова премина маршрута с дължина 4300 м, 205 м сборно изкачване и 14 контролни точки за 45,46 мин. Изключително сложният терен постави на изпитание най-вече техническата подго-

товка на състезателите, а високите температури добавиха още трудност в тази дълга дистанция.

Вторият старт от първенството на Стария континент бе щафета, в която най-добър резултат от българите показаха 16-годишните юноши, които заеха 7-о място от 24 щафети. Отлично бягане на първи пост при 16-годишните девойки направи Ясна Петрова, която предаде втора, на 4 секунди от съперничката си от отбора на Унгария, който стана европейски шампион.

Шампионатът завърши със спринт в централната част на старинния Ярослав. България имаше подиум с шестото място на Боян Иван-

джиков, който изостана само на 20 секунди от шампиона Елиа Жулем (Франция) и само на 6 секунди от бронзовия медал на Лео Матинейки (Финландия). Чехът Михал Боранек остана втори – на 12 сек. В този старт с 10-о време се отличи и Борислава Миткова, която бе единствената ни състезателка при 18-годишните девойки.

В крайното комплексно класиране България зае 14-о място от 32 европейски страни, взели участие в първенството.

Резултати и подробности на сайта на шампионата: www.eyoc2016.pl

Константин Койнов

УЧАСТНИЦИ В
НАЦИОНАЛНОТО ДВИЖЕНИЕ
„ОПОЗНАЙ БЪЛГАРИЯ – 100 НТО“

Ели Лазарова е на 14 години. Майка ѝ Ангелина Димитрова е на 37 години, а баща ѝ Кирил Лазаров – на 40. Живеят в София. И тримата имат карти от Националното движение „Опознай България – 100 НТО“ от 2011 г. И тримата са носители на златна значка. На Ели Мусала ѝ е най-любимият обект заради катеренето. На Кирил – връх Ботев, заради многото усилия, които са положили, за да го изкачат. На Ангелина най-много ѝ харесва в Добърско. Ще продължат да обикалят и книжките са тези, които им дават идеи за поредното пътуване. Бащата предлага Гложненския манастир да бъде включен в 100-те обекта.

Нора Родопска е от София и е на шест години и половина. Вече има бронзова значка от Националното движение „Опознай България – 100 НТО. Майка ѝ Калина Родопска още като ученичка е започнала да събира печати от различните обекти, включени в движението. „Миналата година в детската градина учителките са говорили за пещерите и ние решихме да посетим пещерата Съева дупка. Там заедно с магнитчето си взехме и книжка за 100-те обекта – разказва Калина Родопска. – Следващото ни пътуване ще бъде по маршрута София – Видин. Това, което ми прави добро впечатление, е, че в музеите виждам цели семейства, както и групи от посетители. Като порасне още малко Нора, ще тръгнем и по планините. Аз съм научена от дете да ходя, така че е нормално да науча и дъщеря си да ходи по планините.“

СЪОБЩЕНИЕ

Туристическо дружество „Васил Левски“ – гр. Карлово, търси да назначи хижари на хижа „Хубавец“. За повече информация: тел. 0896688523 – Ангел Рунташки – секретар на ТД „Васил Левски“.

Туристи от ТД „Осогово“ на
първенеца на Балканите

Туристи от ТД „Осогово“ и гости от Македония (Крива паланка и Пробиштип) и тази година изкачиха най-високия връх на България и Балканския полуостров – Мусала (2925,4 м н.в.) в планината Рила. Това стана на 9 юли. Следващия ден посетиха природния феномен Черната скала край курорта Боровец и екопътеката „Бели Искър“ край едноименното село.

Първият ден от двудневната екскурзия бе посветен на изкачването на връх Мусала. Групата от над 60 туристи с малки почивки на хижа „Мусала“, Алековото езеро и Леденото езеро изкачиха върха. Името на Мусала е останало от времето на османското владичество. Според някои то произлиза от арабското „мус Аллах“ – „пътят към Бога“ или „място близо до Бога“, „място за молитва“, „молитвен връх“. „Мусала“ също се нарича и камъкът, върху който се полагат покойниците в джамията. Според други виждания произходът на името е от арабското „мусалат“, означаващо „доминиращ“, „господстващ“. От 1950 до 1962 г. върхът е носил името Сталин. По-висок е с 8 метра от връх Митикас в планината Олимп (Гърция) и с 11 метра от връх Вихрен в Пирин.

През лятото върхът се посещава от множество туристи от целия свят и опашката за снимки на пирамидата на върха и за печати в метеорологичната станция на Националния институт по метеорология и хидрология към БАН е огромна.

Завръщането ни към лифта на Ястребец завърши с инцидент. На пътя между хижа Мусала и лифта жена от македонските гости си счупи крак. За късмет точно в този момент на пътя се появи с джип Павел Шаклев, човекът, стопанисващ старата хижа „Мусала“. Разочарованието на всички бе голямо. Този дългогодишен планинар откажа да ни помогне. Предложихме възнаграждение и той трябваше само на 2-3 км да закара пострадалата туристка до лифта. Оставаше много малко време до затва-

рянето на кабинката и носейки я на ръце и с помощта на присъединили се за помощ велосипедисти с колело, стигнахме до лифта. Чувство на огромно възмущение от отношението на дългогодишен планинар, отказващ помощ в планината, и благодарност към всички, които помогнаха, ни разделиха с красивата планина.

Вечерта в хижа „Шумнатица“ премина с обичайните за ТД „Осогово“ – гр. Кюстендил, песни и хора под съпровода на гайда. Очарова ни гостоприемството и чистотата в хижата. За следващия ден бяха предвидени два по-леки прехода. Първият от тях бе около 5 км до природната забележителност Черната скала. Намира се над началото на река Марица, до курорта Боровец. Мястото е обявено през 1974 г. за природна забележителност. Името на скалата се свързва с това, че от атмосферното влияние била почерняла. Представлява висока скала над Марица, в близост до нейните извори. От нея се разкрива страховит изглед към съседните поли на планината Рила и долината на реката. Скалата е с доста мрачна слава. Разказват, че е била използвана като инструмент за терор и насилие още по време на османското владичество. Има сведения, че преди и след 9 септември 1944 г. там са намерили смъртта си десетки неудобни на тогавашната власт хора от съседните села. На скалата има поставен метален кръст в памет на жертвите.

Вторият за деня предвиден преход бе по екопътека „Бели Искър“ до едноименното село, на 9 километра от град Самоков. Пътеката се намира точно на границата на Национален парк Рила. В началото на пътеката има паркинг. Дължината ѝ е около 7,5 км и се изминава за между 2 и 3 часа. Денивелацията е 300 м, лесно достъпна е, а местата за отход и барбекюта изобилстват. По протежение на пътеката има изградени осем големи и пет малки моста, като всеки има име. Най-дългият от тях е мост 4, както се разбира и от името му – Дългия. Точно срещу първия мост се намира местността Орлови скали, с най-висока точка връх Соколец (2021 м н.в.). След мост 6 срещу са скалните местности – Самоковище и Виднище. Между мост №7 и мост №8 има заслон, оборудван с пейки за сядане и е изградено място за отход. Обособени са още пет места за отход – Езерото, Камъка, Средорек, Здравец и Къщата. На подходящи места между мостовете са поставени информационни табели, разказващи за съответната местност, както и за различните елементи на природата, които могат да се видят в природата по пътеката – водата, скалите, животните и растенията.

След края на прехода удовлетворените туристи поеха с автобуса обратния път към Кюстендил.

Текст и снимка:

Силвия Михова

ТД „Осогово“ – гр. Кюстендил

В съвременното общество все повече се утвърждава мнението, че двигателната активност е един от основните фактори за ефективно противодействие на рисковете. Убедителен и научно обоснован е аргументът движението да започне още от най-ранна възраст.

Във връзка с това Министерството на народната просвета и Българският туристически съюз през 1986 г. започнаха 5-годишен национален педагогически експеримент на тема: „Туризмът за децата от детските градини“. Пред научния колектив (проф. Елка Петрова, проф. д-р Кръстьо Кръстев, Радка Славова и ст. н. с. Борис Маринов) стоеше задачата да се разработи и експериментира модел на туристическа дейност в детските градини като неразделна част от цялостния процес на изграждане на детската личност.

Практическата реализация на модела срещна трудности, които произтичаха от липсата на какъвто и да е туристически опит у учителите в детските градини, в туристическите дружества и клубове, липсваха форми, методи и средства, нормативи за физическо натоварване на децата, методически указания за организация на специфичната туристическа дейност сред природата, за темпа на придвижването на детските групи, за избор на маршрути, екипировка, за почивките, игровата дейност и безопасността.

Постепенно в хода на експеримента се прецизираха детайлите на експерименталния модел. Подбираше се специфично за отделните възрастови групи съдържание и методически подходи с туристическа насоченост. За това спомогнаха регулярно провежданите открити методически практикуми, обсъждания и консултации на място в детските градини.

Интересът към туризма се

Уникално! Децата извеждат родителите си сред природата

пренесе скокообразно от експерименталните в други детски градини на страната. Инициативните детски учителки с успех започнаха да свързват в единно цяло туристическата и програмната дейност в детските градини, разходките и излетите – за наблюдение и за запознаване с околната действителност. Активизираха се и родителите, и децата. В някои детски градини се появиха схеми на околната местност с очертани маршрути за различните възрастови групи, които децата сполучливо сами назоваваха „зайчето“, „белите пеперуди“, „сухия бор“, „малините“, „големия мравуняк“ и др.

Още в края на първата година на експеримента не беше трудно да се видят детски групи с туристическа екипировка да се придвижват организирано по поляните или край гората, да участват в игри и надпревари с природни материали или да преминават осигурени с въжени паракети по дърво над рекичка. Не е случайно, че директорката на 38 ЦДГ в София г-жа Арсова постоянно наричаше своята градина туристическа, а 7 ОДЗ в Плевен (директор г-жа Ковачева) с помощта на туристическото дружество проведе незабравим зимен лагер с децата на хижа „Плевен“ в Стара планина.

Без да използваме целия изследователски материал от педагогическия експеримент, ще посочим само две групи данни, които илюстрират ползата от туризма за децата.

Разкри се положителното отношение на децата и на родителите към туризма: 91.8% от децата категорично заявяват, че обичат много туризма, 49.4% предпочитат туризмът със своите другарчета от детската градина, защото с тях е весело, интересно и има много игри. Те не обичат да играят игри без движение да стоят на едно място, да ходят много бързо или хванати за ръце, да са облечени с много дрехи при ходенето, да вървят по прекалено дълги маршрути.

94% от родителите одобряват заниманията на своите деца с туризмът. По-голямата част от тях (67.5%) активно настояват децата им да участват редовно в туристическите занимания, 16.2% постоянно ги насърчават и само 13.1% понякога се интересуват от тяхната туристическа дейност.

Констатирахме уникален социалнозначим фактор, когато не родителите водят децата си сред природата, а обратно. По настояване на своите деца, които се занимават системно една година с туризмът в детската градина, 32.9% от роди-

телите са излизали сред природата повече от десет пъти, а 23.7% – от един до три пъти. След двугодишни занимания на децата с туризмът в детската градина намалява броят на заниманията с туризмът заедно с родителите от един до три пъти, като достига 19.7%. В същото време се увеличава броят на общуването с природата повече от десет пъти – 38.1%.

Разкрихме влиянието на туризма върху здравословното състояние на децата. След тригодишни занимания с туризмът намаляват с 19.7% простудните заболявания при децата от експерименталните групи, докато при контролните групи се увеличават с 11.1%. Освен това след три години системна туристическа дейност в детската градина намаляват отсъствията от детската градина поради болест с 32.1%, докато при децата от контролните групи отсъствията се увеличават с 10.4%.

Убедителни са оценките, които родителите поставят на първо място във връзка със здравословното влияние на туризма: 57.1% от тях твърдят, че техните деца са подобрили сърчността, издръжливостта и спокойствието си; 53.7% от децата са подобрили здравето и закалеността си; 51.4% са подобрили настроението си

след всяка туристическа проява; 11.1% от децата активно отпочиват при наличието на спокойствие и вътрешна удовлетвореност.

Установихме също така, че туризмът активно подпомага подобряването и на културно-образователното и на двигателно-приложното ниво на децата. Чрез нетрадиционното общуване помежду си сред природата децата опознават по-лесно околната действителност и изграждат своята устойчива ценностна система.

Туристическата дейност в детските заведения вече не е само идея или пожелание, а научно-обоснована реалност, която се приема с удоволствие и радост от децата и с убежденост в ползата и за цялостното формиране на детето – от родителите и учителите в детските градини.

В заключение изразяваме увереност, че посочените съвсем пестеливо експериментални данни ще провокират активността на съответните институции общуването на нашите деца с природната среда да стане програмно изискване на детските заведения. Налице е и апробиран примерен модел за туризмът на децата в детските градини.

Доц. ст. н. с. Борис Маринов

На Черни връх!

Продължение от стр. 1

Клубът, като се усили, може да има свой орган, в който ще се описват пътуванията и изследванията на членовете му и ще се пропагандира отварянето на клонове или отделни такива клубове и из другите градове на България. Клубът ще може да препоръчва на правителството някои мерки за улеснение на пътуванията и предупреждение на заблудяванията из непроходими и непристъпни места. Ще се устройват конкурси и общи разходки и прочее.

Малко оригинална наистина, но е прекрасна идеята на инициативите да свикат заседанията на Черни връх на Витоша. Който не може да се покачи поне на Черни връх, той не заслужава да бъде член на клуба. Този клуб ще има за образец алпийските клубове. За такива опитни пешеходи като г. Ив. Вазов, Ив. Грозев, д-р Моллов, д-р Мирков, д-р Данев, Ем. Иванов, д-р Ив. Шишманов, д-р Кръстев, д-р Ив. Георгов, д-р Георгиев, д-р Червениванов, Вл. Селджобалиев и за всичките почти членове на ловчийското дружество ще бъде една играчка да се изкачат на Витоша и на тия почтени господа преди всичко прилича да се явят като основателни членове на този клуб, който ще принесе голяма полза и удоволствие не само за членовете му, но и за цялото общество. Един практически съвет за тия, които не са още посещавали Черни връх и желаят да се явят в неделя, при откриване на заседанието. Който за пръв път се качи на Витоша, трябва непременно да има водач. Водачи винаги се намират по празнични дни във всичките села в полите на Витоша. Плаща им се от 2-3 лева.

Може да се възлиза с кон от селата Влада и Княжево. Тези два пътя са най-леките, но е дълго разстоянието до Черни връх. За кон се плаща от 4-8 лева. За пешеходите най-късият път е през с. Драгалевци, а най-удобният – през с. Железница, само че това село е доста далеч от София. Последният път води без заобиколки прямо на Черния връх и тук не е нужен никакъв водач. Във всякой случай, с кон или пеши, трябва още от събота вечер да се отиде в селото, от което ще се възлиза. Най-приятно е възлизането, ако се почне поне два часа преди изгревяне на слънцето, за да може изгревът да се свари на известна височина, гдето е сравнително по-прохладно и следователно по-леко за ход. Няма съмнение, че е още по-приятно да видиш от самия връх как изгрява слънцето, но това удоволствие могат да си доставят само опитните туристи. Провизия трябва да се вземе от града. Облеклото трябва да бъде леко, но е необходим запас от дебела дреха, а още по-добре шал (плед), който може да служи и за постилка, и за завивка, според нуждата. Опитни водачи: за през Владай търсете Димитър Маринов, през Княжево - Коста Комитата, през Драгалевци - Ангелко Билерина, през Бистрица - Ангелко и прочее.

Тия господа, които се намерят в неделя, по 12 часа, на Черния връх, при откриване на заседанието, ще бъдат *основателни членове*.

Колко е желателно да не се отнесат небрежно и високомерно българските туристи към тази покана. А пък столичните вестници се умоляват да бъдат тъй добри и напечатат поканата.

УЧАСТНИЦИ В НАЦИОНАЛНОТО ДВИЖЕНИЕ „ОПОЗНАЙ БЪЛГАРИЯ – 100 НТО“

Ерик Кадиев е на 11 години от София, а майка му Станислава Стоянова е на 37 години. От 2013 г. се включват в Националното движение „Опознай България – 100 НТО“. Първоначално книжка е имал само малкият Ерик. Най-любим обект досега му е връх Шипка – заради многото стъпала, които е изкачил. В края на август ще вземат и печат от Черни връх, защото ще се изкачат заедно с други туристи там по време на туристическия сбор, организиран от БТС всяка година. И Ерик, и майка му имат сребърна значка от националното движение. „Всеки българин си заслужава да има книжка от 100-те обекта, защото това стимулира да опознаеш кътчетата от България, които не всеки би посетил, а когато са включени в такава инициатива, се докосваш до бит, култура и прекрасна природа, което те кара да оцениш България. Би било добре участието в националното движение да не е само заради значките, а заради желанието да опознаеш родината“ – казва Станислава Стоянова.

Лиляна Маринова е на 43 години и е от Пловдив. Нейната дъщеря Вяра Маринова – на 17, и синът ѝ Николай Маринов – на 13 години, са носители на златни значки от Националното движение „Опознай България – 100 национални туристически обекта“.

През 2009 г., когато са посетили двореца в Балчик, закупили карти за двете деца и започнали да обикалят България. На Вяра най-много ѝ харесват природните обекти, особено планините, а нейният брат няма предпочитания. Затова пък майката не пропуска да отбележи, че много силно впечатление ѝ е направила гробницата в село Старосел.

XVI възпоменателен туристически поход-преклонение

„По пътя на четата на Цанко Дюстабанов“ завърши успешно

26 юли 1936 г. Към малката полянка Ранни бунар под връх Марагидик в Стара планина се изкачват хора с цветя в ръце, с празнични дрехи, с торби през рамо. С усмивка и радост те идват от изток и запад, от север и юг – потомците на въстаниците, потомците на четниците, останалите живи участници във величавите събития за празника – освещаването на паметника на четата на Цанко Дюстабанов, издигнат от Дружеството на запасните офицери – гр. Габрово, на мястото на последното сражение на четата в местността Ранни бунар. По този повод ежегодно се организира и възпоменателен туристически поход-преклонение „По пътя на четата на Цанко Дюстабанов.“

XVI възпоменателен туристически поход-преклонение „По пътя на четата на Цанко Дюстабанов“, посветен на 140 години от Априлското въстание, 80 години от освещаването на паметника на четата в местността Ранни бунар – мястото на последното сражение под връх Марагидик в Стара планина, 173 години от рождението на Цанко Дюстабанов, 138 години от освободението на България от турско робство се проведе от 22 до 24 юли 2016 г. За три дни походниците от Габрово, Дряново, В. Търново, София, Варна, Русе и Пловдив преминаха по пътя на четата, възпроизвеждайки събитията от април 1876, прекланяйки се пред подвига и саможертвата на героите, движейки се в зелената приказка на Предбалкана и Балкана.

По традиция походът започна в Габрово с тържествено откриване пред паметника на Цанко Дюстабанов. Заки-

чени със символа на похода, изпратени с хляб и сол, походниците поднесоха цветя пред паметника на войводата – най-достойния габровец, завършил Роберт колеж, който застава начело на Габровската чета по време на Априлското въстание, която влиза в историята с името му и е Първата българска войска, притекла се на помощ на въстаналите и образували общ въстаннически фронт по поречието на река Росица с дължина повече от 20 километра (села Батошево, Кръвеник и Ново село). Походниците положили цветя, преклонили се и пред паметника на Тотю Иванов – подвойвода на четата и основател на революционния комитет в Габрово през 1872 г. и се отправиха по пътя на четата, по пътя на безсмъртието.

Преминаха през кв. Нова махала – най-бунтовното габровско село, оръжейница на Първи революционен окръг, през Соколия манастир, възпят от Вазов в „Един кът от Стара планина“ – сборния

пункт на четата, Архитектурно-етнографски комплекс „Етър“, кв. Лютаци, където по традиция НЧ „Искра 1954“ посреща походниците със сложена софра и през с. Руйчовци стигнаха връх Моревци, където възпроизведоха въстаническата клетва и след това продължиха през с. Бойновци, с. Дебел дял до с. Гъбене.

Втория ден преминаха през с. Камешица, Батошево, Кръвеник и стигнаха гр. Априлци. Преклониха се пред мощите на новоселските свети мъченици в манастира „Света Троица“, поднесоха цветя на Черния паметник в Дебневския боаз, на чешмите паметници на Колю Матеев – новоселския оръжейник на въстанието, и Марин Сяров – куриера на въстанието.

Третия ден походът тръгна по пътя на четниците към местността Ранни бунар – мястото на последното им сражение под връх Марагидик. Излизане източно от ВЕЦ „Видима“. Все по-стръмно изкачване през вековни

букови гори и неусетно стигане на малката полянка Ранни бунар. Тук в лютя бой на 11 май 1876 г. със смъртта на храбрите загиват Пенчо Постомпиров, Колчо Влайков, Дончо Фесчиев, Досю Димов и Никола Фтичев. Войводата Цанко Дюстабанов е ранен в дясната ръка и сменя въстаническата клетва от четниците. Едни тръгват да се спасяват по билото на запад към Сърбия, други – на изток към Габрово. На мястото на последното сражение на четата Дружеството на запасните офицери – гр. Габрово, е издигнало импозантен паметник, който е осветен на 26 юли 1936 г. Цветя и минута мълчание пред подвига и саможертвата, свеждане на знамената и прочит на историята в рими – звучат стиховете на поета на похода Иван Кънчев, на Вазов и Ботев, а най-малкият участник в похода – 10-годишният Никола Борисов, с детско гласче пее в сърцето на Балкана „Хубава си, моя горо“ в оперен вариант. Сълзи в очите на мнозина, слънцето се спря да слуша, букаците притихнаха в Балкана, всичко занемя пред делото на въстаниците. Устремно спускане надолу към ВЕЦ „Видима“ по най-краткия път и отпътуване към Габрово и родните места.

Благодаря на всички хора, които съдействаха при техническото обезпечаване на проявата, на всички, които посрещаха и изпращаха похода, за да се превърне в празник на българския дух, в огнище на родолюбие и патриотизъм. Благодарности и на г-н Ангел Велчев – управител на „Балканско ехо“ ЕООД – с. Кръвеник, за оказаната помощ.

инж. Милка Караджова
организатор на похода

СПОДЕЛЕНО ОТ
УЧАСТНИЦИ В ПОХОДА:

Десислава Еленова – Пловдив: „Научих много нови неща за Цанко Дюстабанов, за четата му и въстанието в Централна Северна България. Много събитийно, много нови приятелства, изключително емоционално преживяване.“

Иван Кънчев – Русе: „Изпитвам гордост и преклонение пред подвига на дедите.“

Дълбок поклон пред саможертвата им.“

Тихан Тиханов – Русе: „Добре организиран и добре проведен поход.“

Свилен Димитров – Варна: „Много съм доволен, впечатлен съм от историята, мащабността и героизма на въстанието, от красотата на Балкана, през който минахме, от балканджийското гостоприемство.“

Минчо Илиев – Габрово: „Чудесен поход. Участвам за пети път. Походът се утвърди и е празник за населението по маршрута – навсякъде е посрещан с радост.“

Лилия Вълкова – Габрово: „Много ми харесва. Имам ли възможност, винаги ще участвам в него.“

Цонко Вълков – Априлци: „Участвах служебно в похода. Възхитен съм от интересните хора, които участваха в похода, от интелектуалния им потенциал.“

Никола Борисов – 10-годишен – София: „Ужас и възторг. Ужас от трагедията след погрома на въстанието и възторг от героизма на българите, красотата на Балкана и посрещането навсякъде на похода.“

Ева Борисова – София: „Родолюбие във всички аспекти – съпребивяваш историята, срещаш се с нови хора, за да не бъдат забравени подвигът и саможертвата.“

о.з. полк. Кънчо Михов – Пловдив: „Не съм участвал в такъв възпоменателен поход по време на който хората от населените места, където преминахме, ни посрещаха, сякаш бяхме част от четата на гордия български юнак Цанко Дюстабанов. Това окриля и дава знак, че героичното ни минало, охулвано и отричано от псевдоисторици, е живо и винаги ще има последната дума. А на организаторите на похода – огромно БЛАГОДАРИЯ.“

Четвърта среща на туристи ветерани „Варненска пролет 2016 г.“

За пореден път ТД „Черноморски простори“ – гр. Варна, организира и проведе четвъртата среща на туристите ветерани от страната от 24 до 26 юни. Отрано направената подготовка даде своите добри резултати. На отправените официални покани към туристическите клубове на БФТВ се отзоваха туристи от градовете Шумен, Сливен, Полски Тръмбеш, Пловдив, Червен бряг, Русе, Габрово, Хасково, Горна Оряховица и Добрич.

В деня на посрещането наши туристи – Христо Алексиев, Божанка Иванова, Байчо Байчев и др., насочваха от жп гарата и автогарата пристигащите към базата за настаняване – Учи-

телския институт. По стар български обичай бяха посрещнати от председателя на клуб „Ветерани“ Кирко Жечев и туристите Руска Петкова, Йорданка Пенкова и Костадинка Молдованова с погача и шарена сол, китка здравец и оригинален подарък – рапан от морето.

През първия ден бяха посетени Катедралният храм и Военноморският музей в града, един от 100 НТО. Вечерта гостите бяха поканени на рибен ресторант на брега на морето.

През втория ден бе организирана група от 30 туристи, водени от Добринка Милева и Петя Бъчварова, за посещение в двореца „Евксиноград“, където се докоснаха до интересни и

красиви събития от историята на България. Излетът продължи в курортния комплекс „Св. св. Константин и Елена“ с посещение на манастира, алеите с цветя и други, съчетано с плаж на морето и обяд в комплекса.

Втората група направи екскурзия до курорта Камчия с разходка по красивия морски бряг. Вълнуващо бе посещението на космическия център „Юрий Гагарин“ и срещата с третия български космонавт Красимир Стоянов от резервния екип на втория български състав, летял в Космоса. Когато чуваш, от първа ръка разказ за подготовката и полета в Космоса на 300-400 км над Земята, за всички рискове, свързани с

това, в името на полета на човека към звездите, е вълнуващо преживяване. Екскурзията завърши с плаж и обяд на устието на река Камчия.

Кулминацията на срещата бе тържествената вечер в ресторанта на хотела, открита с националния химн на България. Водещият на вечерта бе председателят на ТД „Черноморски простори“ – Атанас Сивков, облечен в национална носия. Той поднесе приветствие към участниците в срещата. Туристическият хор „Влади Симеонов“ поздрави присъстващите с подходяща програма. Планинският водач Атанас Щерев изпълни туристически песни със съпровод на китара. Последваха при-

ветствия и изяви от страната на гостите с поднасяне на подаръци. На дружествата, присъствали на срещата, бяха връчени грамоти за участие.

За доброто настроение и музика се погрижи диджей Димитър Станев с хора и танци до късни часове.

Искаме да благодарим на всички, които участваха в организирането и провеждането на тази среща. Туризмът ни дава сила за позитивно мислене, за здраве, за дълголетие и преди всичко отношение към природата и родината ни.

Кирко Жечев
председател на клуб
„Ветерани“ ТД „Черноморски простори“ – гр. Варна

ПРЕЗ САНДАНСКИ, ПЕТРИЧ ДО КОНГУР В БЕЛАСИЦА – ЗЕМЯТА НА ЛЕЛЯ ВАНГА, НА ОТЕЦ ГЕОРГИ, НА СВЕТЛАТА СВЕТЛА И ТРУДОЛЮБИВИТЕ СЪНАРОДНИЦИ

През 1956 година бях 15 дни в Банско, из Пирин – през Дамяница, Вихрен, Кончето, хижа „Яворов“ и Разлог, през 1965-а за 26 дни чрез алпийския клуб на „Академик“ катерехме на Вихрен, Стражите и Каменица, през 1966-а зимата за 7 дни до „Дамяница“ и връх Джангал, през Тодорин връх и връх Вихрен, през 1980-а за 20 дни Сандански, Мелник, Синаница и Кресна, през 1986 г. за 5 дни Петрич и Беласица, с разговор с леля Ванга и 20 колеги от телевизията посетихме огромния шивашки комбинат за облекла „Билана“, който обличаше целия социалистически лагер. През ноември 2015 г. решихме да организираме за 3 дни поход до Петрич, Беласица и Конгур. Първо да обясня какво е това Конгур. Най-просто е да кажа, че това е Билан връх на планината Беласица с най-висок връх Радомир с височина 2029 метра над морското равнище, която на гръцки се казва орос (Бялата планина), понеже тя на юг е стръмна, обезлесена и пряко отразява слънчевите лъчи чрез

Из земята на медите

затревените си склонове, за да потопа водите си в карстовите пластове, които избликват във Воден, сегашната Едеса, и напояват плодородните маслинови полета на юг от Беласица. Конгур е висок 1961 метра, а на север от него е природният резерват „Конгур“ с 20 000 декара защитена територия с много ендемитни растения и приют за много животни – елени, сърни, лисици, зайци и всякакви планински животинки – пернати и опашати. Сега групата е по-малка, но както винаги преди поход все не остава време за детайлно изучаване на маршрута, улисан в комплектуване на групата, снабдяването с пари и дрехи, инструктажа на участниците за трудностите. Но това е винаги. Неслучайно Джугашвили е казал – стига подготовка, в боя ще се види кой какъв е.

БДЖ предлага удобни влакове с отопляеми чисти вагони и ние след 3 часа слязохме на гара Генерал Тодоров. Оттам малкото влакче ни закара до Петрич. Разбира се, първо записахме кога са влаковете за назад и затърсихме къде да но-

цуваме през тези 3 денонощия. Бяхме решили първият и третият ден да са за аклиматизация и опознаване на хората в града, а вторият да ни е за атака на Конгур. В Петрич имах приятели, в които мислехме да спим, и дори им носехме подаръци, защото на гости не се ходи с празни ръце. Разчитахме и на туристическата спалня на БТС, знаейки, че добре се стопанисва от светлата Светла. Слизайки от влака, ние се озовахме в нов, модерен европейски град. Нямаше нищо от малките къщички от 1986 година. Реката Луда Мара бе окована в широко каменно корито, което по средата бе постлано с естествени речни камъни. Магазини – френски, германски, гръцки, китайски. Хората – забързани и с дънки и високи токчета. Извън града оранжерии и градини за плодове и зеленчуци. Ние пристигнахме в сряда, когато е общинският пазар. Посетихме православния ортодоксален храм „Успение Богородично“, построен през 1848 г. в типичен елински стил с мраморни колони с огромни капители и голям мраморен

иконостас. Разбира се, че иконите са работени под зоркото око на Вселенската гръцка патриаршия в Константинопол. До пазара се срещнахме с отец Георги – предстоятел на църквата „Въведение Богородично“. Затърсихме и къщата на леля Ванга. Мислехме през третия ден, ако ни остане време, да посетим манастира й в местността Рупите. С много хора говорихме за нея. Тук ще спомена и за срещата ми с един петричанин на Рила. Той имал дъщеря на 9 години. Изпратил я на пионерски лагер във Варна. След 10 дни му се обадили по телефона да отиде в лагера. Отишъл, директорът го приел в кабинета си, предложил му кафе и бонбони. Бил учтив и вежлив. Но накрая му казал: „Твоята дъщеря вчера с децата влезе в морето, но... след това не излезе. Какво да правим?“ Бащата рекъл: „Ще се върна в Петрич!“ И отишъл направо при Ванга. Тя му рекла: „Там, след стълбите, дето почва пясъко, има железен стълб с ламба. Брой 200 крачки и в морето има дупка с трева. Там е детето ти, замотало се е

в тревата, ще го намериш, но след 3 години ще имаш друга щерка и ще я кръстиш на тази.“ Така и станало. Духът на леля Ванга е навсякъде в Петрич. Дори и районният прокурор бди за реда, понеже тя му е давала пари да се изучи. А отец Георги и в двата ни разговора ни каза: „Вече не идват на черква. И все за пари приказват. Но Бог няма да им прости!“ На другия ден рано заранта потеглихме нагоре. Разбира се, говорих с местните. Добро било шосето – военните го правили. То сега нямало застави, нали уж сме приятели, но военните направили добро шосе. Първо ще стигнеш хижа „Беласица“. Ей я де е горе – по шосето е 8 километра, но има и преки пътеки. А нагоре до Конгур има и пътеки, има и черни пътища. Доста път е, но ти имаш добри кубинки и ще стигнеш. И тръгнахме хаджипешовата. А то нагоре едни го леми дървета гиганти, но явно е имало и сушави години и нагоре са изсъхнали, но отдолу са израснали нови млади клони. Казах си: „Ето тайната на тази земя: младите си обичат земята и

въпреки погромите почват от същия корен и се възвисяват нагоре в небесата.“ В тази част на планината нямаше огромните просторни кестенови гори от източната й част, в която скитах през 1986 година и дори достигнах до заставата до връх Боживото. Имаше скали – утаечни, но и с орудяване – явно утайките са били в много стари епохи и после е имало други катаклизми. Преминахме Розова поляна, хижа „Конгур“ и Вършилото и нагоре... се изгубихме. Наистина имах картата на планината Беласица и на град Петрич с мащаб 1:50 000 и 1:5000 на „Картография“ ЕООД от 2008 г., създадено през 1953 г. и ликвидирано в 2009 година, и компас, но не ги погледнах, а се доверих на планинците. И тука стана така, както при много мои скитания из планините. Когато загубиш маркирания път, ти намиращ... духа на планината. А тази имаше чара на наша южна планина – ласкава, топла, но и строга. Духът й се вля в нас и премахна пепелта от софийския въздух, премахна разочарованието ни от забързаното ни време. И тук се носеше духът на Ванга, духът на многото смели, силни, работни и почтени наши братя и сестри.

инж.Радостлав Главчев
поклонник на Беласица

Туристи от „Овчарица“ и „Средногорец“ на връх Тумба

На 15, 16 и 17 юли част от членовете на ДТ „Овчарица“ - с. Ковачево и ТД „Средногорец“ – гр.Чирпан, имаха възможност да осъществят втората си съвместна проява от началото на годината – изкачване на връх Тумба.

Те потеглиха рано сутринта на 15 юли и по пътя разгледаха Самоков, Мелник и Роженския манастир, където имаха възможността да посетят обекти на 100 НТО. След това туристите се отправиха за нощувка в хижа „Беласица“, която се намира в северния склон на планина Беласица, местността Илиевска нива.

Домакините на хижата посрещнаха своите гости с вкусно приготвени ястия и десерти, а те от своя страна приветстваха дружно планина Беласица с хора от различни краища на България.

На следващия ден част от групата отпътува до с. Скрът, откъдето се от-

прави към върха. Преходът до Тумба и обратно продължи около осем часа, но не измори и съвсем не отказа планинарите от нови общи прояви. Планина Беласица очарова тракийските туристи с възхитителните си гледки и с добрината на жителите си, които приветстваха с нескрита радост техния ентузиазъм.

Останалата част от групата, която не изкачи върха, имаше възможност да се разходи до хижа „Конгур“ и Лешнишкия водопад.

На следващата сутрин туристите от „Овчарица“ и „Средногорец“ отпътуваха от хижа „Беласица“, като в обратния път посетиха Самуилова крепост и местността Рупите. На раздяла членовете на двете дружества си обещаха още съвместни туристически прояви.

Дора Петрова

Днес едва ли има човек в зряла възраст, който да не знае, че със своите 8848 м хималайският гигант Еверест, Чомолунгма или Сагарматха, е най-високият връх на нашата планета. Малцина обаче са тези, на които им е известно, че в различните години преди 1852-ра още няколко върха са били короновани като световни първенци.

За първи път понятието „Най-висок връх на планетата“ се появява през 1745 г., когато специалистите поставят короната на световен първенец на купола на загасналия екваторски вулкан ЧИМБОРАСО. Годици по-късно, когато специалистите – географи, топографи, геодезисти, алпинисти и журналисти, пишещи за планината, се интересуват от това, въпросът става много актуален. В годините измервателните уреди непрекъснато се усъвършенстват, в потайните кътчета на високите планини навлизат все повече и повече изследователи, което неизменно довежда до размятането на пластове. Така последователно дадени върхове се развенчават, защото на картата на света се появяват нови, все по-високи върхове.

Освен това трябва да се отчита и фактът, че много от направените измервания в далечните преди нас години посочените височини не са били съвсем точни. През 1571 г. англичанинът Томас Дигес изобретява теодолита, който освен за целите на геодезията се използва и при измерването на дадени височини. Почти 100 години по-късно – в 1643 г. Еванджелиста Торичели и Блез Паскал изобретяват барометъра, а методите на триангулацията се усъвършенстват от абат Жан Пикар през 1667-1668 г.

След редица епохални за времето си открития започва комбинираното използване на тези уреди и методи, което подпомага по-точното измерване на планинските височини. През 1700 г. за първи път за база на измерванията се въвежда понятието морско равнище.

Кои са върховете, заслужили правото да носят на плещите си високата и много престижна класация? Къде се намират? От кого и кога са открити за науката и спорта? Кои са първите хора, стъпили на върхните им точки? Какъв е делът и на българските алпинисти в тяхното овладяване? На тези и още някои въпроси ще се опитаме да отговорим в следващите няколко броя на вестника. Както е прието, започваме с върха, на който за първи път специалистите изписват определението **НАЙ-ВИСОК ВРЪХ НА ПЛАНЕТАТА**.

ЧИМБОРАСО

Дали това е 6310, 6272, 6268, 6277, 6263.4 м няма значение, защото в различните години височината му се е променяла неколkokратно. Върхът се намира в Андите в централната част на Еквадор, като отстои на 150 км югоизточно от столицата Кито. Извисява се на 2500 м над околната местност, което му придава своеобразна величественост и красота. Още от първия поглед върхът всява уважение и засилва желанието на дръзновените му почитатели. При ясно време може да се види дори от крайбрежния град Гуаякил, отстоящ на около 25 км. Още два средноголеми града – Риобамба и Амбатто, отстоят само на около 30 км от върха. Както е видно от **горното** описание, Чимборасо се

Най-високите върхове на планетата

намира само на 1° от Екватора. Целият е покрит със сняг и лед, като някои от ледените му езици „слизат“ до 4600 м.

Връх Чимборасо има вулканичен произход, като особено големи подробности около неговото изригване не са отбелязвани. Знае се обаче, че преди около 35 000 г. вследствие на земен тряс по склоновете му се образуват незапомнено големи снежни лавини, нанесли сериозни щети, в това число и човешки жертви. За най-активно изригване се счита периодът между 140 и 940 година от новата ера. Към настоящия момент вулканът е неактивен, а последното му изригване е 640 ± 500 години. На върха няма познания за всички вулкани кратер.

Връх Чимборасо е един от най-известните върхове в света. Причините за това са няколко, но една от тях е водеща и тя започва от 1745 г., когато специалистите го увенчават с ореола на **НАЙ-ВИСОКИЯ ВРЪХ НА СВЕТА**. Това първенство той държи цели 63 години – до 1808-а, когато титлата му е отнета от хималайския гигант **НАНДА ДЕВИ**. Тогава специалистите откриват, че най-високият индийски връх, извисил снага на 7816 м, или с цели 1506 м над Чимборасо, по най-категоричен начин отнема чимбораското първенство.

Почитателите на загасналия екваторски вулкан не се предават, защото са изчислили, че ако височината на върховете се измерва не от морското равнище, а от центъра на земята, то Чимборасо все още трябва да държи палмата на това много престижно първенство. Както е известно,

земята има формата на круша и връх Чимборасо се намира на най-острата ѝ част, която е най-отдалечена от центъра на земята, на разстояние 6384.4 км.

Какво показват цифрите, ако измерването на върховете става от морското ниво и какво, ако от центъра на земята? При първото Еверест би имал цели 2505 метра в повече от Чимборасо, а при втория начин – Чимборасо би повел в класацията с 1800 м срещу Еверест. Битката продължава.

Научното изследване и спортното завладяване на Андите започва твърде рано и върви успоредно. То изпреварва това на Кордилерите с няколко години, което свидетелства за по-големия интерес към тази планинска система. Сведенията, достигнали до нас от онова далечно време, споменават, че членове на френска научна експедиция през 1738 г. изкачват непреклонно както по височина, така и по трудност връх Корасон – 4790 м, в Еквадор.

Първ, който проявява определен интерес към върховете, е големият немски учен Александър фон Хумболт. Заедно с французина Еме Бонплан те са поканени като участници в първата латиноамериканска експедиция – 1799-1804 г. След завършване на това дългогодишно пътешествие Хумболт описва разположението на планинските вериги в Северните Анди. Установява физическата връзка между Кордилерите и Андите и открива студено морско течение край бреговете на Лима, наречено по-късно на неговото име – Хумболтово течение.

За планинарите и най-вече за алпинистите особен интерес представлява опитът на Хумболт през 1802 г. да се изкачи на загасналия вулкан Чимборасо, който по това време все още държи палмата на световен първенец. Без да е имал каквито и да е познания за изкачването на високи върхове, без да е запознат с проявлението на планинската болест и методите на аклиматизация, съвсем естествено той достига „само“ до 5881 м. Неуспешен е и опитът му за изкачването на действащия вулкан Котопахи – 5896 м.

Няма друг връх в света, който да е отстоявал толкова дълго своята неприкосновеност, както това е сторил връх Чимборасо. Близко 100 години десетки алпинисти са се връщали с наведени глави, а някои завинаги са останали по склоновете му. През 1880 г. обаче снежно-ледените му склонове не устояват пред устрема на героите от Матерхорн – англичанина Едуард Уимпър и италианеца Жан-Антоан Карел. Както е известно, двамата приятели и велики алпинисти десетки пъти обединяват усилията си в общата битка за победата над най-красивия връх в Алпите Матерхорн. Понякога тръгват и поединично, за да се радват на желанния успех. През 1865 г. до върха достигат и двамата, но по два различни маршрута. С два дни надпреварата печели Уимпър по Швейцарския ръб, а Карел стига на върха по Италианския ръб.

Петнадесет години по-късно двамата приятели и съперници отново обединяват усилията си в името на общата битка с непобедимия Чимборасо. За-

вързват се пак на двата края на въжето и поемат нагоре в неравната борба с върха. Големият им опит, силната воля и отличната подготовка решават успеха. В 1880 г. Уимпър и Карел в дружеска прегръдка се поздравяват на купола на развенчания вече световен първенец. В следващите години по вече „отпъкания“ път преминават мнозина алпинисти от всички краища на света. Нали Чимборасо все още държи славата на най-отдалечената точка, измерена не от морското ниво, а от центъра на земята. Нали всеки алпинист, стъпил на върхната му точка, може да каже, че е бил най-близо до слънцето.

Големата отдалеченост на този връх от България, затрудненията от политически и някои други ограничения дълги години не са дали възможност и на българите да опитат щастието си по склоновете на този емблематичен връх. Едва на 23 юли 2001 г. Борислав Димитров и Мирослав Нанков – заедно с американския си приятел Лари Ветер, достигат заветната си цел. Това се е оказало не толкова леко, защото първият им опит, направен няколко дни по-рано, е завършил без успех поради силното влошаване на времето. Така само двама българи към днешна дата могат да се гордеят с това, че са били толкова близо до слънцето.

Според познавачите на върха най-удобното време за изкачването му са първите дни на януари, когато слънцето е най-близо до земята, а това е и разгарът на лятото за Южното полукукло.

Доц. Сандю Бешев

Първите впечатления от красивата планина, която сякаш се издига изведнъж от крайните на големия град, получих много отдавна, едва 5-годишен на раменете на баща си и то направо на Черни връх. Още тогава останах разочарован – нямаше нищо черно на този връх с големи скални грамади и една каменна постройка. Тогава дълго питах баща си защо върхът не е черен, но неговото обяснение беше много сложно за моите години и любопитството ми остана незадоволено.

Очаквано с годините заобичах планината и много често я посещавах. Случи се така, че свързах професията си с моето хоби – туризма. Станах инженер картограф, а вече бях и доброволен планински спасител. С две думи, Витоша стана неразделна част от живота ми. Изучих я основно, но интересът ми към имената на различните обекти в планината се засилваше непрестанно. Търсех обяснение за всяко име. Открих, че още Павел Делирадев се е занимавал с „Витошката номенклатура“, както той нарича топонимията, още популярна дума тогава сред туристите. За съжаление той не успява да завърши своите проучвания. Моите проучвания за Витошкия именослов, както определяше топонимията незабравимият Живко Радучев, се удвоиха, когато бях включен в групата, която имаше за задача, съгласно специално решение на Политбюро, да замени всички чужди имена на територията на България. Макар и не чак толкова много както в Родопите например на Витоша се срещаха тук-там имена от небългарски произход. И това бе лесно обяснимо – местното население винаги е било преобладаващо българско, а то е основният кръстник на витошките топоними.

Ще споделя с читателите някои мои изводи от дългогодишните си наблюдения и проучвания.

Някога на Витоша е имало много пасища и много стада с добитък. За целта в планината са възниквали временни селища с кошари за овцете, колиби за овчарите и помещения за преработване на млякото. Това са били така наречените бачии. Оттогава са останали имената на местностите Бачиите при Златни мостове, Бачище при с. Владая, **Дервишка бачия** при хижа „Алеко“.

Някога е имало в планината много естествени находища на бял бор – от тях произлизат имената **Борако**, **Борачевица** (Рударци), **Борето** (Владая), **Борището** (Кладница), **Борова скала**, западно от Боянското езеро, **Боровски дол** (Боснек), **Нешовото боре** по Вълчи дол (Куртова река), **Трите бора** и др.

В някогашните витошки естествени гори брезата е била представена от малки групи и петна сред иглолистните. Оттогава са имената: **Брезако** – южно от Драгалевци, **Брезова грамада** – под Комините, **Брезовица** – над Симеоново, **Брезовишки дол**,

За топонимията на Витоша

Мала Брезовица и **Метлако**. Да, Метлако означава метла, каквато местните жители са правели от брезови клони.

Две имена будеха любопитството и удивлението ми: **Буда** и **Будини ливади** и двете край Бистрица. Нима става дума за будизъм? Оказа се че в с. Бистрица някога е имало женско име Буда, а има и сорт ябълки, който някога наричали будинка.

За нуждите на рударството, което в миналото е било развито на Витоша, са били прокавани много вади за докарване на вода до находищата за осигуряване на технологичния процес. По това време са възникнали **Мърчаевска**

вада, **Яничарска вада**, **Ашиковска вада**.

Друг често срещан топоним е **валог** – леко вдлъбнатата земна форма, обикновено обрасла с тучна трева. Тези места са били собственост на скотовъдци и носят техните имена. **Младенов валог**, **Омаров валог**, **Девин валог**, **Пейчинов валог**, **Стефанов валог**, **Тодоров валог**. Но има и **Папратов валог** (обрасъл с папрат), **Таушанин валог** (с много зайци на това място), т.е. носят имената, свързани с някой техен характерен белег.

В миналото на Витоша е имало много вълци. Имало е гъсти гори за убежище и много стада за храна на хищниците. В тази връзка

са добили своите имена: **Куртова река** (курт от турски – вълк), **Вуча падина**, **Вучкова ливада**, **Вуча скала**, **Вучарнико** и др. Отдавна на Витоша няма вълци, но имената в топонимията са останали.

Друго повтарящо се име във витошката топонимия е **глава**, което в местния говор е означавало извор. Така са възникнали **Бога глава**, при язовир „Студена“, **Коилова глава**, при Владая, **Римската глава** – един от изворите при Боянското езеро, **Скална глава**, между Ушите и Каменното здание.

Много често местните хора са кръщавали обектите в планините по техния външен изглед. Така са

възникнали: **Гола могила**, **Голи рид**, **Голината**, **Голи връх**. Тези върхове разбира се, не са били голи, но са били оголени след безразборното изсичане на горите за нуждите на рударството.

Като поле на човешка дейност Витоша е била изложена на всички рискове от това още от древността. Твърде много и в различни периоди са били пожарите в планината, възникнали неволно, а и нарочно. Умишлено е унищожен витошкият клек южно от Черни връх, с цел да се освободят пасища за многобройния добитък.

През шейсетте години на миналия век, изкачвайки се на Черни връх откъм

Чуйпетлово, открих пресно запалена и почти изгоряла туфа витошки клек. Сред остатъците от още димящите стебла и коренища открих една отломка, която удивително напомняше на змийска глава. Днес този остатък от витошкия клек стои на лавица от библиотеката в офиса ми, за да ми напомня колко ние, хората, сме виновни пред нашата планина! Така са възникнали топоними като: **Горелото**, западно от Камен дел, **Пожарево** на запад от Чуйпетлово, **Пожарището** при хижа „Тинтява“, **Пърлището** край с. Железница, **Палевина** при язовир „Студена“.

Много са следите от селища, манастири, крепости и други градежи в планината, свързани с предания и легенди. Такъв е произходът на **Градище** на юг от Драгалевци, **Градището** при с. Боснек, **Големото градище** край р. Матница, **Варо** над Бояна (остатък от вар и тухли), **Калето** между Симеоново и Драгалевци.

Характерни за Витоша са безредно натрупаните скални блокове и отломки и каменните реки. Витошките грамади са толкова много, но само някои от тях имат собствени имена: **Грамаге** – по Кладнишка река, **Грамадако** – при Чуйпетлово, **Брезова грамада** – под Комините, **Големата грамада** – под Големия резен, **Дългата грамада** – под заслон „Киши“, **Пеневни грамади**, **Рътовска грамада**, **Сивата грамада**, **Тригълна грамада**, **Широка грамада**.

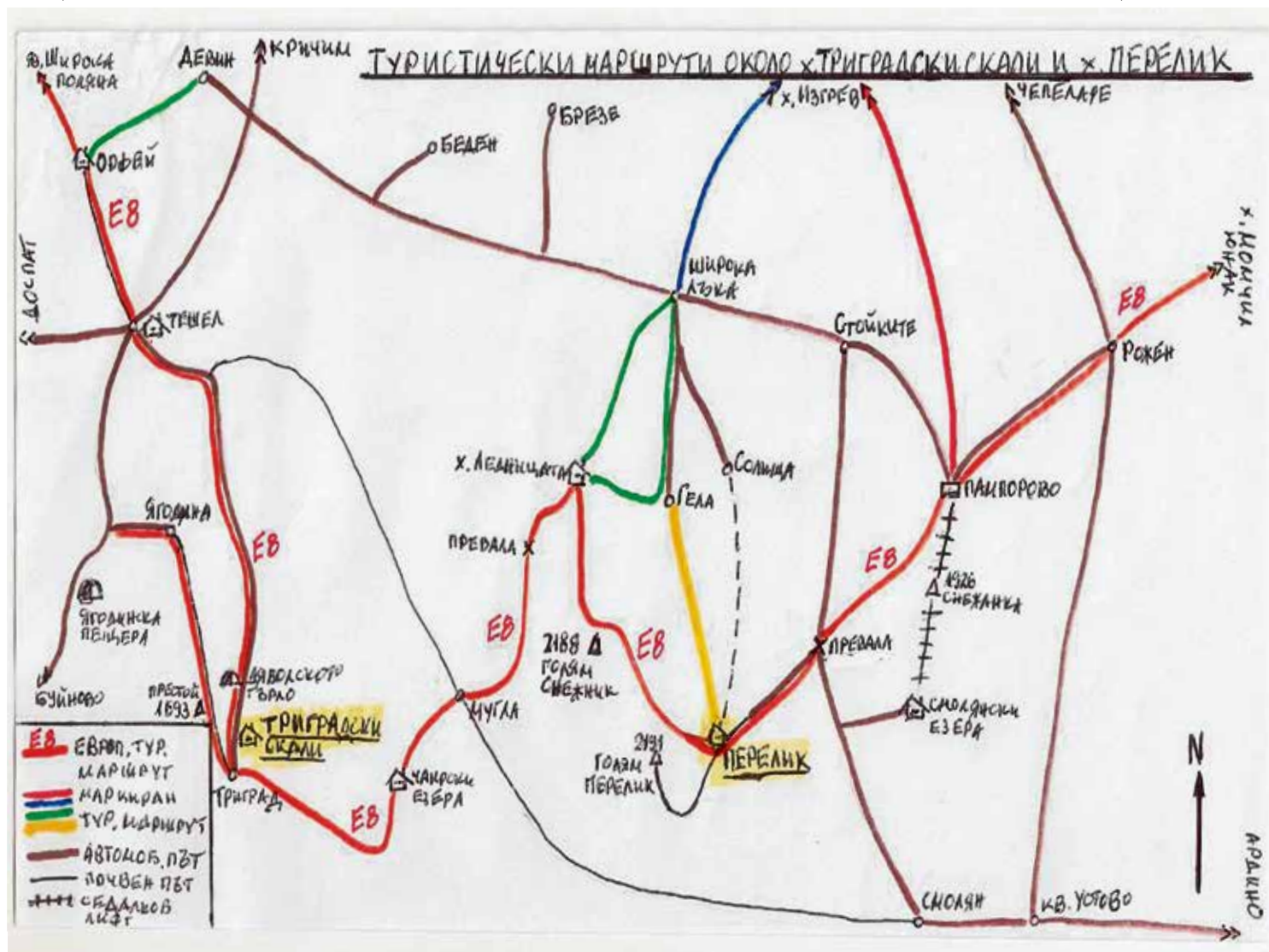
Някога в полите на Витоша се е срещал дъбът. С годините обаче този пояс е бил безмилостно унищожен. Спомням си, когато прокождах със ските, вече течеше Втората световна война, с голямо удоволствие се спускахме по стръмната пързалка в Княжево, край стълбичките, които сега водят за бившия бар „Шишарка“, току под къщичката на големия ски бегач Петър Стоянов-Пепо Кокала. Пързалката започваше от един престарял дъб – остатък от дъбовите гори, опасващи планината. Оттогава са топонимите **Дъбето**, **Дъбовете**, макар че дъбови гори на Витоша отдавна няма.

Днес вече е доказано, че на Витоша не е имало езера, но в богатия списък на топонимите се срещат и езера. **Езерата** – край Симеоново, това са изкуствено създадени езера, **Езерището** – средното течение на Бистришка река, **Боянското езеро**, **Голямото (Сухото) езеро** – южно от Черни връх при изворите на Струма, **Малкото езеро** на р. Матница. Някои от тези езера са изкуствени. Други – като **Голямото** и **Малкото**, сега представляват мочури и трудно може да се определи техният контур, станали вероятно жертва на източване чрез изкуствено прокопани вади за нуждите на рударството.

И тъй като стана дума за рударството, да отбележим и някои от многобройните топоними, свързани с тази дейност.

Продължава на стр. 18

Туристически маршрути около х

Хижа „Тешел“

Хижа „Ледницата“

Хижа „Смолянски езера“

Разположена е в Западни Родопи в началото на Триградското ждрело, вляво от пътя Девин – Тешел – Триград, 1219 м н.в., 76 места, самостоятелни бани и тоалетни, локално отопление, ресторант, бюфет, благоустроен район с летен навес с барбекю, детски кът, паркинг.

Изходни пунктове: 1. с. Триград, община Девин – 10 минути от центъра; 2. гр. Девин – 21 км по асфалтово шосе за Тешел и с. Триград през Триградското ждрело.

Съседни обекти:

1. Хижа „Триградски скали“ – с. Ягодина – Ягодинска пещера – 3 часа

От с. Триград се поема нагоре, на север по горски път, който с много завои минава над пещерата Дяволското гърло и излиза на малко било. Над него се издига обзорният връх Престой (Стенето, 1693 м н.в.), от който се разкриват красиви гледки към Триградското ждрело и околните върхове. От пътя върхът може да бъде изкачен за 30 минути. Продължава се на северозапад и от последната височина се вижда с. Ягодина и околните върхове. Пътят се спуска надолу и след 1 час отвежда до селото. (общо 2 часа от хижа „Триградски скали“) От Ягодина се слиза по асфалтово шосе (2 км) до разклона на пътя Тешел – с. Буйново. Тръгва се на юг по шосето в посока с. Буйново и след 1-1.5 км се достига Ягодинската пещера (3 часа от хижа „Триградски скали“).

2. Хижа „Триградски скали“ – пещера Дяволското гърло – хижа „Тешел“ – 10 км

От хижата се тръгва на север по шосето за Тешел

Хижа „Триградски скали“

и след около 1.5 км се достига пещерата Дяволското гърло. От паркинга пред пещерата скоро се навлиза в тунел високо над тясното речно корито, очертаващо най-живописната и внушителна част на Триградското ждрело. Продължава се по шосето, подминава се водослива на Чаирска в Триградска река, а по-надолу и на Мугленска река в Триградска (тук на изток води шосе за с. Мугла) и след 3 км се достига до разклона на шосето за Девин – с. Борино при хижа „Тешел“ (833 м н.в., 72 мес-

та, самостоятелни бани и тоалетни, локално отопление, ресторант, бюфет, благоустроен двор с беседки и барбекю, паркинг).

3. Хижа „Триградски скали“ – Чаирски езера – с. Мугла – хижа „Ледницата“ – 7.30 часа
Маршрутът е част от европейския туристически маршрут E8. Влиза се в с. Триград през стопанския двор, тръгва се по камионен път и за 30 минути се достига заравненост. Напуска се пътят и по маркираната пътека вдясно след още 30 минути (1 час от хижата) се достига мал-

ко било с няколко чешми и отново се излиза на пътя. Продължава се по него нагоре, достигат се обширни ливади, напуска се пътят, тръгва се вляво по коларски път. От края на ливадите по горска пътека след 20 минути се достига остър завои на камионния път. За още 30 минути се излиза над остри серпентини на макадамовия път, продължава се по него, достига се разклон, тръгва се наляво през мост и се излиза на езерната област Ливадица и хижа „Чаирски езера“ (3 часа). Продължава се по

камионния път по посока на стълбовете за високо напрежение, подминава се чешма. След 30 минути се достига кръстовище. Тръгва се вдясно нагоре и по склон за още 30 минути се достига с. Мугла (2 часа от Чаирски езера). От с. Мугла маркировката пресича Мугленска река, изкачва се над селото и за 1 час се достига седловината Превала – билен разклон, където има железни маркировъчни стълбове. Наляво те отвеждат за Тешел, а направо и надолу по склона за хижа „Ледницата“. По маркировката след 1 час се достига до хижа „Ледницата“ (1680 м н.в., 72 места, етажни бани и тоалетни, отопление на твърдо гориво, туристическа столова, бюфет).

Хижите на БТС

Разположена е в Западни Родопи, Переликски дял, местността Совата, 1969 м н.в., 35 места, външни тоалетни и баня, отопление на твърдо гориво, туристическа столова и кухня.

Изходни пунктове:

1. Седловината Превала – хижа „Перелик“ – 5 км (1.15 часа)

Седловина Превала е най-високата точка на главния път Смолян – с. Широка лъка – Девин. От нея в юго-западна посока се отделя тесен асфалтов, а накрая и макадамов път до хижата.

2. Село Широка лъка – село Солища – хижа „Перелик“ – 3.20 часа

От с. Широка лъка асфалтовото шосе (4 км) води до село Солища, но има и пряка маркирана пътека. Тя започва южно от с. Широка лъка през борова гора и храсти, съкращавайки завоите на

пътя, излиза на малък рид и след 20 минути отново достига шосето. Продължава се нагоре по него и след 40 минути се достига с. Солища (1 час). От югоизточния край на селото се тръгва на юг по маркираната пътека и през ливади след 30 минути се достига местността Клувията, край която в близост има параклис. Маркираната пътека продължава на югозапад и след още 30 минути отвежда до местността Сечимека, където пътят се раздваля. В западна посока по маркировката за нови 20 минути се достига до друг път, по който се върви до горска барака под скалистия рид Каменен проход – напуска се пътят, пресича се малко било и се излиза на поляните пред хижа „Перелик“.

Съседни обекти:

1. Хижа „Перелик“ – връх Голям Перелик – хижа „Ледницата“ – 5 часа

Маршрутът е част от европейския туристически маршрут Е8.

От хижата се тръгва на юг по камионен път, от който върхът се вижда много добре. Скоро се отделя полегата не стръмна пътека, която, следвайки стълбовата маркировка, съкращава завоите на пътя, достига до заравнеността Чурика (20 мину-

ти), на която има изграден параклис. Продължава се по пътеката направо за върха, която в крайния участък заедно с пътя излиза на продълговатото седло, продължава се надясно по пътя и след около 500 метра се излиза на върха (1.15 часа).

Връх Перелик (2191 м н.в.) е първенецът на Родопите и е седмият по височина от 10-те планински първенци.

От Чурика вдясно се отклонява стълбовата маркировка, която отвежда на седловина в подножието на връх Голям (Широколъшки) Снежник. Оттук вторият по височина родопски връх може да бъде изкачен за 20

минути. Панорамите от него във всички посоки са величествени. От върха може да се слезе в северо-западна посока до седловина с малък извор и параклис. Продължава се по южния склон и след 15

минути по открита стръмна просека на север се слиза до **хижа „Ледницата“ (1680 м н.в., 72 места, етажни тоалетни и баня, отопление на твърдо гориво, туристическа столова и кухня).**

2. Хижа „Перелик“ – Превала – хижа „Смолянски езера“ (3.3 часа) или Пампорово (4 часа)

От хижата в североизточна посока се тръгва по шосето до седловина Превала – 5 км (1.15 часа). Продължава се по шосето Смолян – Девин в южна посока към Смолян (около 5 км) до разклона вляво за хижа „Смолянски езера“ (1.5 км). **Хижа „Смолянски езера“ е на 1512 м н.в., 42 места, самостоятелни етажни бани и тоалетни, отопление с електрически уреди, столова с камина, салон в битов стил, бюфет.**

От седловина Превала за Пампорово се тръгва по шосето Смолян – Девин на северозапад в посока към село Широка лъка. След около 100 метра от шосето се отбива вдясно път, който по хоризонтал под билото отвежда до централната част на Пампорово.

Йордан Йорданов
експерт в БТС

Хижа „Перелик“

НА УЧИТЕЛЯ – С ЛЮБОВ!

Легендата Стефан Иванов остава в сърцата на хиляди туристи

За последно пътувахме със Стефан Иванов преди няколко седмици в обиколката около Осоговската планина. Радваше се, че е отново на път, но сякаш вече не беше същият. Нямахме ги неговите непрекъснати коментари колко е висок ей тоя връх отсреща, как се казва баирът в далечината, къде точно Осогово се разделя от Малешевската планина, откъде извира Брегалница и колко часа е пешеходният преход от Делчево до Черната скала... Нямахме ги и неговите безкрайни планинарски истории, които всички знаем наизуст и на които всеки път отново и отново се смеем до сълзи. Стефан просто пътуваше с нас. И се уговаряхме как в средата на май ще направим в любимата му Кадровица голям туристически празник за 84-тия му рожден ден. И как Бубето ще се подготви да посрещне толкова хора... Не стана така, както го бяхме замислили. А в съботата, която отмина, Стефан все пак ни събра – но за последно. Преди да поеме безкрайния си път по небесните пътеки.

Стефчо, какво е подходящо да ти кажем на сбогуване? Ние сме ти казали почти всичко в прекрасните пътешествия, които ти измисляше за нас. Казвали сме ти колко си ни ценен, колко много те обичаме, колко много си ни дал, колко много ще ти бъдем благодарни за всичко и колко много се надяваме да имаме още и още общи пътища и пътеки. Казахме ти това и когато почетохме твоята 70-годишнина с поход през Брезовския дял на Осоговската планина до Граничния манастир, и на големия туристически събор край хижа „Осогово“ за твоя 75-и рожден ден, когато ни преведе от там чак до Кадровската долина, пъргав като елен, и на достолепното тържество за 80-годишнината ти в препълнената зала на Възрожденското училище. Беше прекрасно, че ти създаде уникалния Клуб за културен и екотуризм към читалище „Асклепион“ и ни отведе до места, до които никога нямаше да стигнем без теб. Беше вълнуващо да бъдем твои ученици и заедно с теб да откриваме и да преживяваме пространства и събития, които се превръщаха в най-вълнуващи спомени. А сега? А отгук нататък, приятелю? Нали не си и помисляш, че както всичко на този свят е преходно – и ние бързо ще забравим това, с което ти влезе в живота ни, и го направи по-хубав и по-смислен?! Та ние тъкмо отсега нататък има да си говорим за теб – при всяко наше пътуване, по всички пътища, които ни предстои да извървим. И е съвсем сигурно, че в тези разговори ще има предимно шегови и усмивки, защото как другояче човек да говори за теб? Ако ни изпратиш отгоре сили и дисциплинираност като твоите, може

някой ден да съберем безкрайните ти истории и маршрути в книга. Но пък и да не ги опишем, те ще са си в нас самите, а и както и да ги разказваме, тези, които не са ги чули и преживели заедно с теб, няма да могат да ни разберат.

Ти даде любов към планината и страстта към пътешествията на няколко поколения, но дали е възможно да се намерят туристически дейатели и планински водачи от новите генерации, които да имат твоята всеотдайност, твоята почтеност, твоята енциклопедичност, твоята организираност, твоята дисциплинираност, твоето търпение, твоето чувство за хумор, твоята добронамереност, твоята изобретателност, твоята класа, Стефано? Посветил наистина целия си живот и цялата си енергия на туристическото движение, майстор на спорта по туризъм, създател на туристическия хор „Осоговско ехо“, елитен планински водач, възпитател на стотици млади туристи, автор на туристически пътеводители и книги за природните забележителности на Кюстендилския край, инициатор за изграждането на прекрасната профсъюзна почивна база на „Студен кладенец“, в залите на която днес растат диви храсти, общински съветник, радио водещ и почетен гражданин на община Невестино, почетен гражданин на община Кюстендил (с това последно признание закъсняхме, приятелю, и сега много ни боли, защото ти заслужаваше да му се радваш и да се гордееш, но знаем, че си всеопращаващ и ще ни простиш...), горд баща на двама достойни синове и грижовен другар на Ваня, в разказа за която минаваше почти половината от времето на пътуванията ни – още колко можем да кажем за теб и се радваме, че с повечето от думите не закъсняхме.

Там, накъдето вече пое, ти ще знаеш, че винаги ще имаш специално място в историята на българското туристическо движение, на Туристическо дружество „Осогово“ и на читалище „Асклепион“ и особено в нашите сърца. Сбогом, сбогом, скъпи приятелю, сбогом, обичан наш учителю по туризъм, по любов към България и по човечност! Когато бродим по планинските пътеки, подавай ни по някой знак, че си някъде наблизо – ние ще те чувстваме в полъха на вятъра, в полета на птиците, ще пеем твоите любими песни (ох, тази твоя „Черна мъка...“!), ще си говорим за теб, ще си мълчим за теб, ще се шегуваме с теб – няма как да се разделим с теб, скъпи ни Стефано. Няма как! Ти си оставаш „Епохата Стефан Иванов“, която няма как някой друг да повтори!

Виолета Атанасова
председател на НЧ „Асклепион“

Пътеводител Ком – Емине

Продължава от бр. 7

Първи вариант: местността Белия камък – река Еловица – газопровода – хижа „Мургаш“ – връх Мургаш – местността Йоцова поляна – местността Зла поляна (3 часа)

От местността Белия камък се тръгва по десния разклон (на югозапад). Земният път съвсем скоро навлиза в широколистна гора. След 15 минути се пресича десният начален поток на река Еловица. След още 10 минути се пресича и левият начален поток на реката, а след още 5 минути – ново каменисто дере. Следва стръмно изкачване през гората, като почти веднага след това се излиза на широк горски път, продължаващ в западна посока. Тук старата маркировка остава в сечище, малко по-надолу от този път (северно от него) и е обрасла. Затова е по-добре да се продължи по пътя (на запад), който след 15 минути излиза на широкия земен път покрай газопровода (50 минути от местността Белия камък). Надясно той върви на север по Калояновия рид, слиза на североизток до река Еловица, пресича я и се изкачва на изток до билото и червената маркировка на Ком – Емине (между Снегова бара и Циганска поляна, описано по-горе). Наляво (на юг) пътят покрай газопровода продължава към хижа „Мургаш“. Има стара маркировка, пречупени метални колове и табели, но нарядко. След по-малко от 1 час, с леки изкачвания и спускания, се стига до разклон – пътеката напуска пътя и се отбива вляво (на югоизток). Има дърво с маркировка и табели – на югоизток за хижа „Мургаш“ и на север за хижа „Лескова“. Две минути по-късно хижа „Мургаш“ се вижда между дърветата. Минава се през още един разклон – наляво (на североизток) към връх Мургаш (30 минути) и направо (на юг) към хижа „Мургаш“ (1 минута). До тук е 1 час и 45 минути от местността Белия камък, 7 часа и 45 минути от хижа „Лескова“.

Хижа „Мургаш“ е разположена на 1400 м н.в. в местността Турски преслап, източно от връх Невижда (1427 м) и югозападно от връх Мургаш. Представлява масивна сграда на 3 етажа. В момента не работи, макар че може да се използва за подслон. Пред хижата, вляво от нея има чешма, която понякога пресъхва. Непресъхваща и с по-хубава вода е чешмата на 150 м югозападно от хижата. До хижа „Мургаш“ води път с тро-

шенокаменна настилка от гр. Бухово (14 км).

От хижа „Мургаш“ може да се слезе до гр. Бухово – 4 часа (по пътека и път, маркирани със зелена лентова маркировка и стълбове); с. Желява – 3 часа и 30 минути; с. Чурек – 4 часа и 30 минути, местността Жерково – 4 часа.

От хижата се тръгва в северна посока обратно по пътеката за хижа „Лескова“, докато се достигне до вече описания разклон. Наляво (на североизток) от разклона след 1 минута (200 м) е пътят покрай газопровода, който води на север към хижа „Лескова“. По-ема се надясно (на североизток) по маркираната пътека за връх Мургаш. Добре означената пътека се изкачва през красива букова гора със стари дървета с причудливи форми. За 20 минути се излиза над горския пояс и се продължава през поляните, югозападно от върха. Появяват се коловите на зимната колова маркировка и се вижда сградата на метеорологичната станция, която е разположена на връх Мургаш. Маркировката пресича земния път, който с по-малък наклон опасва върха от запад и също стига до станцията. Стълбовете се качват право нагоре към върха и излизат южно от постройките на станцията (20 минути от края на гората, 30-40 минути от хижа „Мургаш“).

Връх Мургаш е първенец на едноименния дял, разположен в Западна Стара планина. Той е интересен орографски и хидрографски възел. В неговия масив се събират няколко риди, а в подножието му извира множество реки и потоци. На запад спускат водите си реките Еловица и Непрътка, на юг – Челаница, Рагиница, Желявската река и Елешница, на изток – Жерковска и Чурекска, а на север Бебреш, Осеница и Чешковица.

След преминаването на река Дунав през лятото на 1877 г. руските войски се разделят на три отряда – Източен, под ръководството на престолонаследника Александър Александрович; Преден, под командването на ген. Гурко, и Западен, с командващ ген. Криденер. Източният отряд в състав от около 70 000 души има за задача да напредне на изток и да блокира големите военни бази Разград, Русе, Шумен и Варна, без да прави опити за тяхното превземане. Предният отряд в състав 12 000 бойци, между които и българските

опълченци, трябва да настъпи по посока Велико Търново – старопланинските проходи в централната част на Балкана. На Западния отряд се поставя задачата да овладее Никопол и да развие по-нататъшно настъпление в западна посока. Неговата численост е 35 000 души. След превземането на Плевен на 10 декември 1877 г. е форсирана Стара планина. На 27 декември 1877 г. части на Западния отряд преминават билото на Балкана и завземат селата Чурек, Потоп и Елешница. Дясната колона на отряда се изкачва на връх Мургаш. На 4 януари 1878 г. е освободена София. Един ден по-късно е освободено село Вакарел.

През 1879 г. Иван Вазов се изкачва до Мургаш от с. Бухово и описва излета си в кратък пътепис. Красивите и силни думи и сега извикват пред нас образа на Мургаш така, както го е видял писателят: „твърде повелителен, страшно висок“.

„Мургаш! Хайдушкият Мургаш, любимият връх на Любена Каравелова, който му е посветил и песни, и проза! Отдавна е забравена тая планина, новото поколение нито е чувало за нея. Другите великани, които наскоро открихме – Родопи, Рила, Витоша, Амбарица, Юмручал – блазният туристи и писатели, а Мургаш се не чува. А Мургаш е бил в онова време, в героическата епоха на българина роб, люлка и свърталище на юнаците: планинските хайдуци наши там са намирали прибежище, яли са легендарните печени агнета под дебелата сянка на букака му. Песнята ни разказва за тия юнаци и въздиша за Мургаш. Той е пълен със смътни възпоминания за неизвестни витязи на откъсването, горите му са поглъщали гласовете им, изворите му са прохладявали гърлата им, мъжка сила и енергия и буйни животи са се размахвали във волна мощ из самотиите на забравената сега планина.

Пустата Мургаш планина!
Много си, Мургаш, хубава!“

Вазов не е видял обаче змеицата, описана в народната песен „Змеица на Мургаш“:

Стоян в механа седеше,
червено вино пиеше,
към планината гледаше,
на планината думаше:
– Горо ле, Мургаш планино,
много си, Мургаш, хубава
за стаго, за зимовище,
а най-повече за паша!“

Ала ме, Мургаш, разплакват,
че ти ми вземаш, планино,
всяка година по овчар,
тази година двамина,
двамина със кехаята.
Мургашът мълчи всякога,
никому нищо не казва,
ала Стояну продума:
– Стояне, младо юначе,
аз не ти вземам овчари,
а връх мен има грамада
и в камъните змеица,
змеица пуста вдовица –
тя ти ѝ взема овчари,
тя ти взе и кехаята.

В днешно време тя съвсем не се явява нито на говедарите, пасящи стадата си около Зла поляна, нито на туристите, защото през 1953 г. на върха е изградена метеорологична станция. За целта връхната му кота е изравнена и от първоначалната грамада е останало само малко възвишение зад (северно от) станцията, обозначено с кръст. Това е същинският връх, въпреки че повечето туристи се снимат с измервателните уреди източно от сградата, на които е поставена табелката с името и надморската височина на Мургаш.

От изграждането на метеостанцията до сега, там постоянно има метеоролози, неизменно съжителстващи с черния котарак Мургаш.

Върхът е един от най-ветровитите в България, времето е непостоянно и често слънчевите лъчи се скриват зад облаците за броени минути.

При ясно време обаче планинарите са възнаградени за усилията при стръмното изкачване с необятни гледки. На запад се виждат гънките на хълмовете и планините в Краището и Сърбия. На североизток все още се различават Комовците, редуват се върховете Издремец, Чукава, малко настрани пресечената пирамида на Козница, уж близките, а вече далечни Увеса, Бигла и Рудешки камък. В ниското се очертава петното на местността Белия камък. На север издига скалиста снага Врачанският Балкан, а на североизток погледът се спуска до Ботевградската котловина. На изток-югоизток започват да се редуват примамливите цели на следващите комеминейски дни – върховете Баба, Свищиплаз, Вежен и съвсем в далечината – масива на Триглав, който ще остане встрани от маршрута. На заден план са зелените вълни на Родопите, а на преден план непосредствената цел – проходът Витиня. На юг издига високите си върхове Рила, а на югоза-

пад Витоша, приютила многолюдната София в пазвите си.

От връх Мургащ се тръгва на изток по билото. Минава се покрай червено-белия купол за изоставена сграда на мобилен оператор. Следи се зимната колова маркировка, която почти съвпада с лятната пътека. Следва кратко 10-минутно спускане до разклон, обозначен със стълб с табела (разклон за хижа „Лескова“ 800 м източно от връх Мургащ). Към хижа „Лескова“ е наляво и надолу (на север) през поляните. Посоката е обозначена с 6 маркировъчни кола, а в гората след това с добра лентова маркировка до местността Белия камък (виж втори вариант по-долу). Пътят направо и на изток води към местността Зла поляна. Върви се по билото все на изток, но вече с по-малък наклон, все през поляни. Скоро (след 5 минути, 400 метра) се стига до западното подножие на малко възвишение – кота 1603 м. Тук отляво (от северозапад) от края на гората идва маркирана с червена лентова маркировка пътека от местността Белия камък (виж втори вариант по-долу).

Кота 1603 м се заобикаля леко от юг и се продължава на изток по земен път и коловата маркировка. В тревата се виждат основите на ветрогенератори – поради силния вятър опитите да се поставят са се оказали неуспешни. Докато се върви в тази отсечка, вляво и долу (на изток) може да се види местността Зла поляна – следващата цел за този ден. Вдясно (на югоизток) остава гористият, но с голо теме връх Йоцова ливада (1490 м). Към този връх надясно (на югоизток) се отделят няколко стари земни пътища, които стигат до него след около 900 метра.

За 15 минути (30 минути от връх Мургащ) се излиза в местността Йоцова поляна. След нея пътеката завива наляво (на север) и през широколистна гора стига до път, по който се продължава наляво (на северозапад). Гората става иглолистна, после отново широколистна. За 10 минути (40 минути от връх Мургащ, 1 час и 15-20 минути от хижа „Мургащ“, 3 часа от местността Белия камък, 9 часа от хижа „Лескова“) пътят се спуска до западния край на Зла поляна. В последната си част той е изровен от мотористите, които често посещават района.

Яница Илиева
Стефан Илиев

Продължава в следващия брой

Из древните земи на Източни Родопи

От 18 до 22 юни 2016 г. ТД „Стратеш“ – гр. Ловеч, проведе поредната си голяма 5-дневна промяна – посещение на исторически и природни забележителности в Югоизточна България по маршрут Ловеч – Шипка – Казанлък – Стара Загора – Ивайловград – Кърджали – Хасково – Ловеч. Участваха 48 туристи на възраст от 6 до 71 години. Посетени бяха 27 забележителности, голяма част от тях включени в 100-те национални туристически обекта: 4 тракийски гробници, 3 тракийски светилища – Глухите камъни, Татул и Перперикон, 5 църкви и манастира, 4 средновековни крепости – „Букелон“, „Мезек“, „Лютница“ и „Бялград“, Атеренският каменен мост, вила Армира, 7 музея и 2 природни феномена – Каменна сватба и Скалните гъби край с. Бели пласт. Тези обекти, макар и известни, са незначителна част от природните феномени и историческите забележителности в региона.

Първата ни спирка в ранното юнско утро на 18 юни беше Златната църква, храм-паметника „Рождество Христово“ край Шипка. Построен със средства, събрани от комитет от известни руски интелектуалци, върху земя, дарена от жителите на Шипка, днес в църквата 24 мраморни плочи с имената на руските воители и български опълченци напомнят за героите, загинали за свободата на България при боевете на връх Шипка. Не пропускаме да посетим и криптата на църквата, където в 17 камени саркофага лежат тленните им останки. Чуваме звъна на камбаните и си припомним, че всичките 17 камбани на храма са отлети от събраните в района на Шипка гилзи. Най-голямата тежи 12 тона. На километър разстояние и 25 века назад във времето ни пренася Голямата Косматка – една от най-големите и богати тракийски гробници с изцяло запазен гроб на тракийски владетел. На входа ни посреща копие на ритуално погребаната на това място бронзова глава на

Севт III – едно от най-майсторските произведения на античното изкуство. Златният венец и даровете са в музея, но възхищението ни буди прецизният каменен градеж на дромоса и камерите, както и двете мраморни крила на възстановената врата. Лявото крило, боядисано в черно, носи маската на Медуза, дясното, оцветено в червено – образа на Хелиос-Аполон. Археолозите предполагат, че е възможно на място да са били извършвани обреди по обезсмъртяване. Владетелят е „слизал“ в подземния свят на Горгоната Медуза през лявата черна врата и след като прекарвал известен период от време там, се „качвал“ в горния свят през дясната врата, където го посрещал Хелиос – бог на раждащата светлина. В плана ни следва Казанлък, новооткритият музей на розата с прекрасна архитектура и двор, пълен с рози, но без грабващата сетивата и душата атмосфера на намиращата се наблизо Къща на розата, където дегустирахме ликьор от рози и локум, чухме вдъхновяваща беседа за историята и настоящето на българското розово масло и закупахме натурални продукти от маслодайна роза. След посещение и на перлата на региона – Казанлъшката гробница – не пропускаме да видим и оригиналните златни скровища, изложени в историческия музей на Казанлък и се отправяме към Стара Загора, където бе първата ни нощувка. До вечерта успяхме да посетим Регионалния исторически музей, един от най-старите в България, съхраняващ артефакти от 7 хилядолетия. От 2007 г. той се намира в импозантна сграда, построена върху останки от централната римска улица (Cardo maximus) на античния град Августа Траяна, по която можем да минем и днес. В силует музейт представя идеята за пясъчен часовник. Разгледахме и впечатляващия античен форум комплекс – площад с амфитеатрален аудиториум, терми, крепостни стени, западна порта и част от главната търговска улица, днес място за концерти и спектакли. Надникнахме в късноантичен жили-

щен дом с мозайки, музея на религиите – Ески джамия, единствената оцеляла сграда след опожаряването на града през Руско-турската освободителна война, в чиито основи са открити тракийско светилище и раннохристиянска църква, къщата, в която е живял поетът Николай Лилиев.

На 19 юни, неделя, се отправихме на юг към с. Маточина и тайните на крепостта „Букелон“. Малцина са чували за нея, а още по-малко са били там. От едната страна земята е българска, от другата – турска. Издигната в IV век кулата и днес се извисява на цели 18 метра височина и от нея в ясно време се вижда Одрин. В тези земи през 1205 година цар Калоян разгромява латините и пленява императора им Балдуин Фландърски. Място за почит и гордост, както лаконично се изрази водачът ни Слави Генков. Посетихме и граничната стражева крепост „Мезек“, намираща се само на километър от гръцката граница, най-запазеното отбранително съоръжение в Родопите между реките Марица и Арда. Пред нея от 2013 г. е изграден уникален средновековен атракцион – военен лагер с палаткови съоръжения, каруци и макети на коне. Намерихме всичко в прекрасно състояние и се забавлявахме въпреки жегата. Следващата ни цел бе тракийската куполна гробница в с. Мезек на възраст 2400 години, в чийто дромос днес са изложени създадените от професорите Сайнови от БАН уникални холограми на намерените в гробницата предмети. Интересни са и 3D рисунките на асфалта по пътя към гробницата, представящи сцени от бита и легендите на древните траки. В края на деня се отправяме пеша по 2 км горски път към изпълнено с мистерии древно тракийско светилище – Глухите камъни, просъществувало от XII в.пр.Хр. до XIII в. Каквото и да сме чели, оставаме удивени от 30-метровите скални късове, покрити с над 460 трапецовидни ниши над върховете на дърветата, огромните разломи, навеси, изсечени стръмни каменни стълби, голяма щерна на върха, ранно християнските църкви и пленителната панорама към долината и язовир Ивайловград.

Продължава на стр. 16

Текст и снимки:
д-р Дарина Петрова

220 души вървяха по пътя на Апостола в 22-рия национален туристически поход

220 патриоти тръгнаха тази година по стъпките на Апостола – през Балкана до родния му град Карлово. Това беше 22-рият поред Национален туристически поход „По стъпките на Левски“ и в него се включиха участници от Никопол, Карлово, Силистра, Видин, София и Шумен. Разделени в 6 лъча, във всеки от които се включиха повече от 40 души, те преминаха по различни маршрути и 18 хижи в Стара планина.

Началото на това начинание е поставено през 1995 г., когато Васил Копчев и Климентин Николчев изминават пеша за четири дни разстоянието Плевен – Ловеч – Троян – хижа „Дерменка“ – Карлово. До 2002 г. броят на ентузиастите нараства до 20 на година. От 2003 г. насам зад идеята застават с морална и финансова подкрепа Общобългарският комитет и фондация „Васил Левски“, както и редица общини: Плевен, Карлово, София, Никопол и др. През 2007-а ентузиастите са разделени на 5 лъча. През 2016 г. – на шест.

Най-младият участник в похода тази година беше 8-месечната Белослава – третото дете в семейството на походници, които още като ученици са вървели по стъпките на Апостола. 100 пъти по-възрастен от нея, изчислено в месеци, е карловецът Васил Чардаклиев – потомък на Левски по майчина линия. Най-възрастният участник от Плевен е създателят на похода и почетен председател на общинския комитет „Васил Левски“ – Плевен, Васил Копчев, който тази година отбелязва 70-годишен юбилей.

По традиция на 11 юли пред паметника на Васил Левски в Плевен се състоя тържественото изпращане на участниците. Традиционни са и тържествата за закриването на похода, което съвпада с рождения ден на Апостола – 18 юли, и се отбелязва в Карлово. „Походът ни е уникален и сме изключително щастливи от начина, по който ни посрещат в Карлово. Там всички чакат нас и празненствата започват именно с пристигането ни в града“, отбелязва д-р Галина Цветкова, председател на общинския комитет „Васил Левски“ – Плевен. Тя е и водач на най-големия лъч – 5-ия, който тръгна от Плевен на 12 юли. В него имаше 55 участници, сред които рекордьорите по възраст – Бела и Васил Чардаклиев. Ето и разказът на д-р Цветкова за маршрута, препятствията, участниците, емоциите:

Маршрутът

„Като най-голям лъч, нашият – пети, не преминаваше заедно от хижа в

хижа. Включването ставаше поетапно на принципа на „звездичка“ – събирахме се на места, после се разделяхме. На Шипка към нашата плевенска група се присъединиха хора от Слънчев бряг, от София, от Карлово. Заедно отидохме до Бузлуджа – място, свързано с плевенската история и делото на Васил Левски. Там четите на Панайот Хитов и на Стефан Караджа са подпомогнати организационно от Данаил Попов – съратник на Левски, роден в Плевен. Оттам продължихме до хижа „Узана“ – първата хижа от нашия преход. На следващия ден целта ни бе хижа „Мазалат“. Третият ден лъчът се раздели в две посоки. Една част към хижа „Тъжа“, останалите – към хижа „Мандра“. Четвъртият ден отново планината бе малка за нас и отново нощувахме на две места – в Русалка и в Триглав. Вече в южната част на Балкана преходът ни завърши в Анево и в Карлово с чудесен спектакъл на ансамбъл „Българе“ – „Осмото чудо“.

Препятствията

В планината нищо не може да е неочаквано. Още повече времето. Така беше и в този преход. Слънцето внезапно се скри от буре-

носни облаци в третия ден от прехода – 15 юли, когато всички групи вече бяха в планината. Три от лъчите буквално минути преди градушката бяха влезли в хижите. Единствено четвърти лъч, който бяха с най-малка обща възраст – децата от Никопол и Челопеч, преминаваха от връх Ботев към хижа „Рай“ по така наречената Тарзанова пътека, която е с много голяма денивелация и с метални въжета за по-лесно предвижване. Там освен градушка и дъжд е имало и мъгли. Но това много е повишило духа на походниците и ги е сплотило още повече. Това и ще остане в спомените на децата – другарството, помощта, желанието да се притечеш на помощ. В това е магията на планината.

В Карлово

Винаги са били вълнуващи вечерите, когато си сред децата, пеещи патриотични възрожденски песни, хората с байраците... С радост и очакване ни срещнаха на площада в Карлово, а кметът Емил Кабаиванов се обърна с лично приветствие към всеки лъч. При завършване на похода всеки участник, преминал по маршрута, получи грамота, издадена от Българския

туристически съюз. Тази година наградата на община Карлово беше присъдена на проф. Иван Стоянов, който помогна много за събиране на средства за изграждане на паметника на Данаил Попов в Плевен. Всички се радваха на срещата с него, а самият той е с плевенски корен – родом е от село Бръшляница.

Вечерта децата участваха в поднасянето на венците, а през деня беше представянето на литературния салон в салона на общината. От 6 лъча четири се представиха със снимков материал и разказ за прехода – за преодолените трудности, които им дават самочувствие и кураж. И наистина се потвърждава това, което г-н Копчев като създател на похода казва: „Тук се съчетава почитта към делото на Апостола с присъствието в планината, която дава сила. Но тя е и място за изпитание на духа и волята на всеки по отделно и заедно – в другарството, което се проявява в тази промяна. Тези неща правят уникален похода – много по-различен от всеки друг туристически маршрут или мероприятие, посветено на Левски.“

д-р Галина Цветкова

От Ком до Емине с любов към планината

В чест на 80 години от създаването на ТД „Старопланински турист“ – гр. Етрополе, със съдействието на БТС, беше организиран поход по маршрут връх Ком – нос Емине. Походът стартира на 8 юли и завърши на 26 юли 2016 година. Водачи на групата от 19 души бяха Дойно Дойнов, член на ТД „Старопланински турист“ – гр. Етрополе и Ирина Асенова, член на ТД „Урвич“ – гр. София.

Преходът започна с изкачване на вр. Ком – първия двухилядник, откъдето се разкрива прекрасна гледка, която мотивира участниците за очакващото ги предизвикателство. Тук всички в групата си обещаха да стигнат до края.

Още в първите дни се създаде синхрон между хората – всички се подкрепяха и взаимно си помагаша. Желанието да стигнат до крайната цел мотивираше участниците, въпреки че не липсваха травми и болестки. Умората не пречеше на приятните моменти вечер в хижите и на палатковите лагери. Съпътстващото ни благоприятно време ни даде възможност да се насладим на красивите природни гледки на Стара планина.

Ден след ден групата вървеше, приближавайки финала. Моментът на пристигането на нос Емине беше много емоционален. Не липсваха и сълзи от щастие. Вълнението от преживяното, цветовете, ароматите и слънцето на лятната планина, удовлетворението от постигнатата цел ще останат незабравим спомен за всеки участник.

Яна Николова: „Планината е любов. Юлският ни преход мина повече от благополучно – за 19 дни един дъжд не ни вали, слънцето в големите жеги се криеше зад облаците, а и попътен вятър имашме. Връх Ботев ни се откри в цялата си прелест, преди да се обвие в мъгла току на слизане. Групата ни не съумя да не се поддаде на вътрешни междуособици, маркировката също не склонихме да изгубим. Въпреки това премердиха не липсваха и преживяване то бе пълноценно. Срещнахме и сърни, и костенурки, и змии, но сблъсък с мечка избегнахме.“

Наталия Дончева

По успешно реализирания проект „Зелена директна линия“, финансиран в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на европейското икономическо пространство 2009-2014 г., представител на туристическото дружество, ученици от 5 ОУ „Хр. Ботев“, Природоматематическа гимназия „Проф. Ем. Иванов“, 1 ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ и Езикова гимназия, педагози от 5 ОУ и 1 ОУ – гр. Кюстендил, проведеха поход до връх Виден в Конявската планина. Бяха поканени и експертите Ирина Герасимова – ботаник, и Росен Мирчев – зоолог.

В района на връх Виден са установени приблизително 460 вида висши растения, от които два вида са записани в световната Червена книга на изчезващите видове, а други два в европейската Червена книга. Общо 86 вида птици обитават района, който е защитена територия.

Много по-различна е планината сега от последното ни посещение през февруари. Изчезнали са безследно дълбоките снежни преспи. Над главите ни от хоризонт до хоризонт се е простряло ясносиньо небе и топъл вятър роши косите ни.

Сякаш зелена пелерина, изпътрена с цветя, е покрила полята, горите, планината. В храстите се крие срамежливата темнушка. Тя е свела модър поглед, сякаш иска да запази само за себе си своя чуден аромат. Гората се е разплатила, но късните пролетни студове са попарили младите листенца на буките и сега те са кафяви и сухи. Но желанието за живот е несъкрушимо и по опърпаните клонки вече се развиват нови свежи листенца. Радваме се и опитваме от първите горски плодове – ароматните горски ягоди. По влажните места откриваме гъби. Цялата природа е зелена и празнична. Цветята са толкова много! Наближава Еньовден и сред избуялата зеленина надигат цветовете безброй билки: червен и жълт кантарион, бял равнец, лайка, детелина, камбанка, великденче, кървавочервен здравец, шестолисто орехче, мащерка, мента, меча стълпка, раменка, рожец, обичниче, еньовче, сграбиче, лен, черен оман, камшик,

Отново сме на Конявската планина

медуница, кафяв здравец.

Откриваме дори и една орхидея – комароцветната гимнадения. С изненада научаваме, че в България се срещат над 70 различни диворастващи орхидеи, за някои от които с увлечение ни разказа експертът Ирина Герасимова.

По скалистите поляни в близост до връх Виден сребристите коси на коилото играят с вятъра, а планинското котенце вече е разпръснало семената си с дълги пухкави парашутчета. Навред са плъзнали буболечки. Успоредно с нас покрай пътя се движи бодра колони от мравки. Те усилено работят или поне така изглежда. В сянката на дърветата намираме и техния дом – висок половин метър мравуняк. Подушваме характерната миризма на мравчената киселина, която мравките отделят, за да прогонят натрапниците. Зоологът

Росен Мирчев ни разказа и показа как тези смели малки воини се отбраняват, като щипят врага си.

Над поляните тежко се носят мъхестите земни пчели, яркозелените златки и майските бръмбари. Пчелите работят усилено, привлечени от ароматните цветя и цъфналата акация, те събират нектар. Но като че ли най-много са пеперудите – пъстри късчета дъга трепкат в чистия въздух. И колко са бързи! Все пак успяхме да хванем няколко различни вида, които ще препарираме за нашата ентомологична колекция.

Сега е сезонът на песните. Сега птиците пеят най-много. Щиглеци огласяят храстите и дърветата. Радваме се на песните и на чучулигите. Чува се гукаването на гълъбите, както и омайните песни на славея. Кукувицата прелита от дърво на дърво и кука, сякаш играе на криеница. „Тя снася яйцата си в чуж-

ди гнезда и се страхува да не я забележат“ – разказва ни Росен Мирчев, нашият експерт зоолог.

А чували ли сте песента на скорците? На скалистия връх Виден видяхме черен бързолет.

През юни лятостичките учат малките си да летят. Щъркелчетата дълго се колебаят, преди да направят първия си скок във въздуха.

„Често ще срещате паднали от гнездата врабчета, синигерчета, лятостичета. Никога не ги взимайте! От близкия храст майката наблюдава рожбата си и е готова да я скрие в гъсталака“ – съветва ни нашият водач.

„Но каква е тази птичка какофония, която се носи във въздуха? Откъде ли са дошли толкова много лятостички, чучулиги, синигери?“ – питат младите природолюбители.

„Това са малките, излетели вече от гнездата, които заедно с родители-

те си търсят храна. В горещите дни лятостичките се извисяват във въздуха да ловят насекоми, но започне ли да се разваля времето, се снижават към земята. Следват полета на насекомите, които бързат да се скрият от приближаващата се буря“ – обяснява ни Росен.

„Сега животните раждат малките си – сърнички, дива козичка, зайчета, вълчета, лисичета. Ако някой надзърне случайно в леговището на вълчицата, дивата котка, лисичката, майките намират начин да пренесат малките си на друго скришно място“ – разказва зоологът.

„През България преминават два големи прелетни пътя – Виа Понтика (по Черноморското крайбрежие) и Виа Аристотелис (по долината на река Струма). По тях всяка есен и пролет стотици хиляди птици от множество видове изминават дългия път от родните си места в

Централна и Северна Европа към зимните си квартали и обратно. Учените са установили, че при полетите си на далечни разстояния птиците се ориентират по слънцето, луната или звездите, а вероятно и по земното магнитно поле. Когато селската лятостичка се завръща по родните си места след зимуването си в Африка, тя отива в гнездото си от предишната година. Чрез поставянето на леко пръстенче на крака на птицата се събират сведения за местата на зимуване на птиците и пътя, който те следват дотам“ – обясни нашият водач.

Въоръжени с фотоапарати, бинокли, тефтерчета, а този път и с мрежа за ловене на пеперуди, младите природолюбители събраха много материали за колекцията си от снимки, пеперуди и нови познания.

Силвия Михова

За топонимията на Витоша

Продължение от стр. 11

Железница, Железарски път при р. Матница, **Копище** – южно от Владая, **Големите копища** – югоизточно от Владая, **Кацарово рудище** при Чуйпетово, **Конакчийски рудища** и **Макъово рудище** – пак там, **Рударци, Рудище** при Владая, **Рудищата** при Бистрица, **Рударски дол** – горното течение на р. Рудар-

ца, **Самоковището** – на Бистришка река. Не всички споменати обекти са били железни, някои като тези при Бистрица например са били златни.

Копище е топоним, свързан с рударството, защото означава място, където се събира накуп руда за подготовка за плаване. **Златни мостове** – каменната река в едноименната местност. Обяснението на този то-

поним идва както от дейността на някогашните златопромивачи, така и от златистия цвят на мъха по овалните камъни особено есенно време.

От незапомнени времена по Витоша заедно с овцете са пасли и кози. Но топоними с такъв произход не се открива освен **Месалския козарник** – имот на фамилията Месалците от с. Бистрица. Но топоними, свързани

с широко разпространените гори (особено в миналото) има в изобилие: **Великина кория** (кория означава гора на турски), **Гавазка кория** при Бистрица, **Манастирската кория** – Драгалевци, **Секирджийска кория** при Железница, **Вукова кория** – Панчарево, **Старата кория** над Драгалевци, **Толева кория** – Бояна, **Чипилова кория** – Боснек. Всички тези гори са

били частни или манастирски и затова носят имената на собствениците си.

Мечките са изчезнали от Витоша още преди стотина години. Доколкото знам, последните мечки са били убити край Бистрица през 1924 г. Но следи от мечки има достатъчно във витошката топонимия: **Меча дупка** – южно от Сухото езеро, **Мечката** по пътя за Злат-

ни мостове, **Меча могила** при с. Боснек, **Меча поляна** – до хижа „Алеко“, **Меча скала** – по течението на Матница, **Мечия гъол** – при Владая, **Мечо присое** – на север от Чуйпетово.

Подобно е положението и с витошките орли, които отдавна са напуснали планината, но имената на тяхните обиталища са се запазили: **Орлово гнездо** – на югоизток от

През месец юли се проведе курс за планински водачи - летен профил в Учебен център "Мальовица", който се намира в Мальовишкия дял на Рила и е исторически наложила се практика за работа. Той е люлката на българския алпинизъм и планинарство. Уникалните природни дадености със своето разнообразие в тоя район, са го оформили като традиционен център за високопланински прояви и учебна дейност. Дава възможност за подготовка на планински водачи, алпинисти, ориентировачи, ски-учители, планински спасители, хотелиери и др. Не случайно го сравняват със Шамони.

Участниците в курса са членове на Българския туристически съюз и са предложени или изпратени от туристическите дружества в страната. По време на обучението те имаха възможността да чуят лекциите и съветите на доайена в планинарството - Иван Кандиларов, който през годините е повел в планината над 35 000 човека. Венелин Петров ги запозна с различните опасности в планината, свързани с метеорологичните и климатични особености, с релефа, опасности, свързани с поведението на човека в планината, другарска и долекарска помощ. Практическите занимания бяха свързани с напрана на превръзки и шиниране, реанимация, транспорт на пострадали и т.н. Участниците в курса получиха знания по ориентиране от генералния секретар на БФО - Константин Койнов. Също така бяха запознати с нормативната уредба в туризма и бяха обсъдени новата наредба за образованието, практическата подготовка и професионална квалификация, необходими за придобиване на правоспособност за упражняване на професия "Планински водач", която влиза в сила през септември.

През малкото свободно време, което имаха, участниците в курса го запълваха с екстремния туризъм Via Ferrata. Този вид туризъм през последните години се ползва с изключително голям интерес от катерачи и алпинисти. Като се прибави и това, че голяма част от тях са завършили курсовете по катерене и алпинизъм е обяснимо, че сутрин в 5.00 ч. тръгнаха към Via Ferrata "Мальовица" и отново след занятията пак потегляха.

Курсистите бяха от туристически дружества: "Сърнена гора" - Стара Загора, ТД "Орлово гнездо" - Казан-

БТС проведе обучителен курс за планински водачи

лък, "Приста" - Русе, "Добруджански турист" - Добрич, "Хайдут" - Калоян. Осем от тях завършиха пълния курс на обучение и получиха свидетелство за професионална квалификация, останалите получиха удостоверение за професионално обучение за част от професия "Планински водач".

Зорница Радонова
експерт в БТС

Продължава в следващия брой

връх Камен дел, **Орловец** - на запад от Железница, **Орлов камък** - южно от Мърчаево, **Орляк** - над Симеоново.

Топоними с хайдушки корен има във всички наши планини. Не липсват и на Витоша - та твърде дълго са били робството и хайдушките времена. На Витоша са се запазили **Хайдушко витло** - на Владайската река, **Хайдушки кладенец** при Владай, **Хайдушки чукар** - северно от Бистрица.

Малко топоними в именослова на Витоша са оставили юруците, пасли стадата си в планината: **Юрушки гробища** над

Драгалевци, **Юрушки мост** - каменната река по Бистра река южно от Владай, **Юрушко присое** над Драгалевци. От юруците са останали още имена на техния диалектен турски език: **Бурмали таш** - при Владай, **Ергиле гичит** - конска пътека между Селимица и Черни връх, **Къркъм** - място, където се стрижат овцете, между Бистришка и Янчевска река на широката билна поляна. Това име го има и в Пирин: **Къркъмски езера** и **Къркъмска река**, които през 1988 г. бяха преименувани на **Стрижишки езера** и р. **Стрижица**. **Катун** - няко-

гашно временно юрушко селище югозападно от Бистрица, **Кечек** - връх под Белчова скала, над Ярема. **Чемберли таш** - скала между Резньовите и Черни връх.

Във витошката топонимия има необясними имена. При тяхното възникване те са имали определен смисъл и са означавали нещо, но с течение на времето връзката им с езика и бита на местните хора се е загубила и те днес са необясними. Как да обясним наличието на **Асланов рид** - билото на запад от Чуйпетлово, като на Витоша лъвовете не е имало никога (аслан

означава лъв на турски). **Босачук** - в горното течение на Матница. Не е ясно за какъв обект се отнася това име: връх, местност, дол? **Велинда** над Симеоново означава цвете или женско име, или нещо друго? **Дуйо, Кайо, Пио** - може би имена на хора? **Капралите** при Бистрица - дали не идва от "капорал" - ефрейтор, както допуска Леонид Йорданов, но що дирят **Капоралите** при следите от старите рудници?

Много топоними във Витоша окончателно на "е" като **Гургутец, Коньовец, Орловец, Средец** и др. Но **Лигонец, Пата-**

рец, Пигонец, намиращи се близо едно до друго места край р. Матница, не ни говорят нищо и остават неразгадани.

Накрая да споменем, че създаването на топонимията на определен географски район зависи от много фактори. Този процес е продължителен и твърде бавен. Той никога не спира, затова и на Витоша, след като тя се превърна в обект на масов туризъм и спорт, се появиха нови топоними, които много бързо се наложиха: **Малинажа** - южно от хижа "Момина скала", **Яворова поляна, Офелиите, Старчески поля-**

ни, Тихия път, Фонфон, Витошко лале, Офицерски ливади, Елените, Ветровала.

Сериозна част от витошката топонимия станала многобройните туристически обекти, създадени през годините след 1935 г. Построени бяха повече от 100 хижи, почивни домове, хотели и заслони, множество обекти за хранене и спортни съоръжения. Със своите имена те обогатиха и освремениха богатата витошка топонимия.

инж. Иван Петров
експерт картограф.

Снимки:
инж. Данчо Лазов

Мадарският конник е единственият скален релеф в Европа от ранното Средновековие. Той е част от Националния историко-археологически резерват „Мадара“. Мадарският конник се намира на 20 км от Шумен, близо до едноименното село.

През 1979 г., на сесията на Комитета за световно културно и историческо наследство на ЮНЕСКО Мадарският конник е включен в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО.

На 29 юни 2008 г., след проведена национална анкета Мадарският конник е обявен за глобален символ на България.

Мадарският конник е открит през 1872 г. от Феликс Каниц. Оттогава в науката се водят постоянни спорове за това какво изобразява релефът. Времето и природата са нанесли поражения върху изображението. Повод за разногласия е и фактът, че липсват подобни паметници, което затруднява сравненията по аналогия.

Има различни теории за самоличността на конника. Мнозина смятат, че това е хан Тервел, който е изобразен като победител. Някои от детайлите на релефа са сходни с древните ирански художествени традиции. Те подкрепят теорията за прабългарския му произход. Други свързват релефа с хан Омуртаг, който създава култов комплекс на терасата под скалите. В него са включени езически храмове, езическо светилище, жилища, дворцови сгради и други постройки. Има пещера в подножието на скалите, която се нарича Пещерата на нимфите. В нея траките са почитали божествата си. В резервата са намерени оброчни плочки и култови фигури на Зевс, Трите нимфи, Дионис, Херакъл, Кибела и Херос (тракийски герой). Има и една легенда, според която на релефа е изобразен латински цар. Той ловувал на платото, но загинал, защото паднал от скалите. Близките му решили да го увековечат, като го изсекат в скалата.

Съществува и друга теория. Камъкът свидетелства за времето, а той показва много по-стара история – хилядолетна. Мястото е било почитано още от предшествениците на траките. Дори и най-твърдите скали се износват с времето. Изветрянето кара ръбовете да се заоблят, а повърхността – да ерозира. Логично е, че всичко, което е правено по едно и също време, има едно и също изветряне. Това, което е правено по-късно, има по-остри ръбове. Според науката петрологията лъвът в релефа е направен по-рано от кучето, а конят е преправян във времето. Явно става въпрос за съвсем друга фигура, която е променена впоследствие.

№97 Мадарският КОННИК

Става ясно, че единствено конят и лъвът са били включени в най-старата обща картина. Възможно е лъвът да е бил с крила, които след това са премахнати. Изглежда много вероятно композицията да е променена по времето на Тервел и да е превърната в ловна сцена. След това са добавени надписите и ловното куче, което е типично за такъв сюжет. Освен това конникът не язди коня, а навярно слиза от седлото му. Той е обърнат към него и тялото му е много ниско, за да се каже, че го е възседнал. Какво представлява цялата картина, ако обобщим горните теории? Конят ходи, а не тича, конникът слиза от него, защото навярно е достигнал крайната си цел. Пред тях стои крилат лъв, който вероятно пази мястото. Той дава достъп

на човека, защото лежи спокоен.

Мадарският конник е изсечен на 23 метра височина в отвесна скала. Размерите му са 3.1 метра ширина и 2.6 метра височина. Върху него са изобразени: конник, куче, лъв и орел. Има и надписи на гръцки език. Конникът е направен в реален размер. Облечен е с дреха, дълга до коленете. С едната си ръка (лявата)

държи юздите на коня, а с другата пробжда лъв с копие. Седлото на конника е с високо облегало, десният му крак се намира в стремето, а на гърба му има препасан калъф за лък. Зад конника тича куче, а на копието, което е забил в лъва, има малко знаме.

Ясно се вижда, че ездачът има дълга коса, обут е в широки панталони, на гърба си носи вероятно

колчан със стрели, а кракът му е пхнат в стремето. Около него има три, също доста разрушени от ерозията старобългарски надписи на гръцки език. Първият – за отношенията между хан Тервел и византийския император Юстиниан II Риномет, вторият – по повод на някакви действия на хан Кормисош (или Крум), и третият – за мир, сключен от хан Омуртаг с не-

известен владетел.

Мадарският конник задава множество въпроси, на които учените все още нямат еднозначен отговор. Например защо в първия от надписите до името на хан Тервел липсва титла – „кан“ или „архонт“ (така гръкоезичните са назовавали българските владетели). Защо конникът – победител на лъва, остава единствен по рода си паметник в продължение на близо два века езичество? Защо в земите, които българите владееят през средните векове, изобщо не са намерени паметници със сюжет „конник, придружен от куче, убива лъв“? Ако релефът е паметник на езическия култ, защо не е бил унищожен след покръстването, когато всички светилища на старите божества са били съборени?

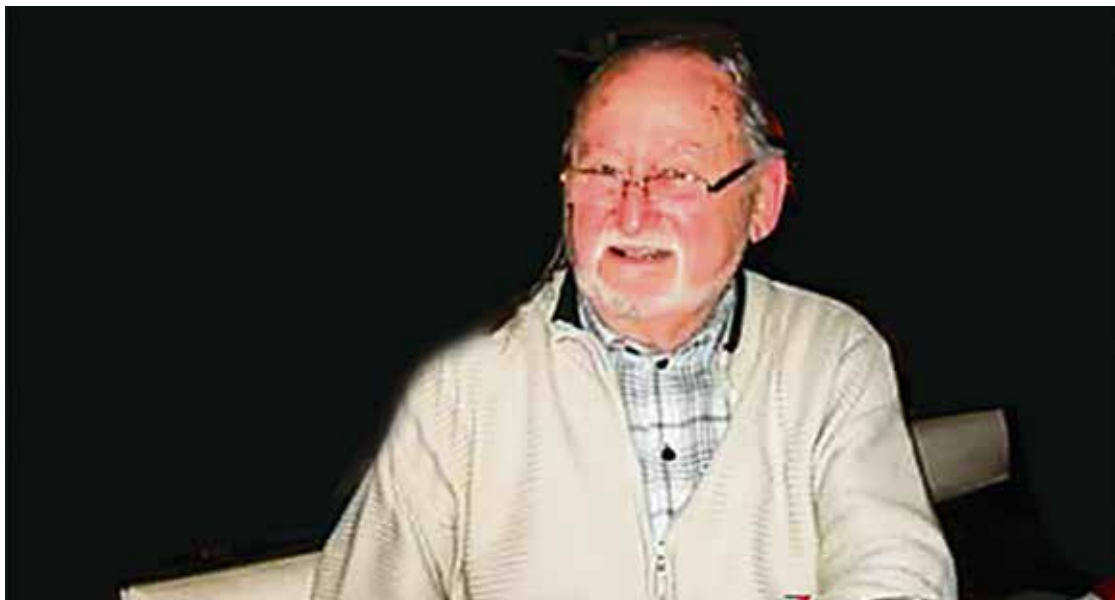
Гръцките надписи дават важни исторически сведения. Според професор Веселин Бешевлиев те са свързани с Аспарух. Други ги свързват с ханове Тервел, Омуртаг, Крум и император Юстиниан II.

В езическото светилище е намерен надпис на Омуртаг, в който се споменава прабългарския бог Тангра. Той е бил почитан от всички тюркски племена през ранното Средновековие, като е бил известен сред тях под името Тенгри.

За името „Мадара“ има различни хипотези. Някои са на мнение, че то е старогръцко и идва от „мадарос“ (плешив, гол, безлесен). Други смятат за по-достовирен старобългарския му произход, според който името означава свещено място или свещена скала.

Журналистът Христо Димов отпразнува своята 80-годишнина с представянето на две свои книги – „Пристрастия дунавски“ и „Пъстра земя“. Това стана на 24 юни от 18 ч. в Клуба на дейците на културата в Русе. Димов е дългогодишен журналист, работил във вестниците „Дунавска правда“ и „Труд“, бил е продуцент на новините в РТВЦ – Русе, работил е в телевизия „Делта“. Сега е почетен председател на Дружеството на журналистите. Голямата му страст е туризмът. Член е на БТС още като студент. Той е инструктор, планински водач, алпинист, изкачил четирите най-високи върха на Балканския полуостров и многократен участник в международния дунавски гребен поход ТИД. Член е на ръководството на ТД „Приста“ – гр. Русе.

Песента на чановете

хода най-вече в коленете, затова желанието да поседна на пейката пред сградата и да се наслажда на великолепната гледка бе по-силно от всичко друго, което изпитвах в този час. И бях богато възнаграден. Едва бях свалил раницата от гърба си и наметнал анорака, когато звън долетя откъм гористите дипли на рида. Звън на чанове, отначало едва доловим във въздуха, после постепенно усилващ се и все по-властно огласяващ местността с невероятна хармония, ромонливо преливане на високи и ниски тонове, умело впитане на синкопи и легатури от невидимия оркестър. Нещо първично и жизнерадостно имаше в този поток от звуци, а отделните „вокални“ включвания от рода на игрово блеене и протяжно мучене на отделни соло изпълнители допълваше тази алпийска симфония.

Минута, пет, десет... Цялата своеобразна музикална лавина се свличаше по склона, усилваше се и заглъхваше според профила на терена, приближаваше дерето на малкото поточе все така невидима, но жизнена и енергична по своя път надолу към Забърдо. Пролая овчарско куче, дрезгаво и назидателно пролая, негов събрат, вероятно по-млад и неопитен, го допълни на тънката жица нестройно и ядовито, но това някак естествено се вмести в концерта и ни най-малко не повлия на изпълнението. А то постепенно започна да затихва в долината, да минава в „декресчендо“, да става „пианисимо“ и „анимато“ ли се казваше, как ли... та до последните едва доловими акорди. После настъпи тишината, ала в ушите ми продължаваше да звучи кехлибареният звън, все така топъл и приятен.

Из Пъстра земя
(Попътни наброски)

Със съкращения

Да бродиш из Родопите и да не чуеш песента на чановете, е невъзможно, да не кажем и по-тежка дума, че е престъпление, извършено спрямо самия себе си. Чановете, онези чародейни творения на майстори леяри и ковачи, чийто кристално чист звън кара сърцето ти да трепне, а душата ти да притихне в очакване на невероятна музика, която само тази планина може да ти предложи. Не става реч за оглавниците с различни по големина и звучене хлопатари, с които се гордеят местните етнографски музеи и навъдилите се напоследък частни сбирки в построени със съвременен размах чердаклии къщи и скъпарски вили. Не се отнася и за атракционната украса в полутъмни механи и битови ресторанти, поставена да впечатли чуждестранните туристи и да популяризира едни от най-характерните за този край фолклорни атрибути наред с писаните грънци и игривите каба гайди. Унили и смълчани са тези чанове, мъртви са бронзът и медта, от които са направени, а гласът им едва ли

може да се чуе надлъж и шир, скътан в хладната прегръдка на дебелия каменни стени и грубо издяланите дървени тавани.

За другите чанове ми е думата, за „живите“ чанове. За онези, чиято песен можеш да чуеш с цялата й първична сила и шеметното многотоние или горе по високите пасища през деня, или привечер по друмищата в ниското, когато се прибират стадата. Песен волна и звучна, прочувствена и галеща ухото е тя, защото звънтящите метални инструменти на този невероятен планински оркестър вече са освободени от хватката на затвореното музейно пространство. Вдишали са глътка свеж въздух, почувствали са топлата ласка на слънцето, докоснали са с тумбестите си бузи плътта на своя четириног притежател. И което е най-важното в случая – възприели са естественото движение на стадото с неговия своеобразен ритъм, определен от стъпките на безброй копита, ситни и игриви или премерени и тежки според особеностите

на терена. Именно в това се крие обаятелната мощ на въздействието върху човешкия слух, макар акордите с тяхната примитивна тоналност да не са описани в учебниците по хармония. Вярно, за разлика от инструментите в обикновения оркестър, чанът издава само един тон, често пъти грубоват и нешлифован, но жизнен и постоянен. Силата му се определя от неговата големина, а чистотата на звука – от уменията на майстора, който го е изработил. Затова симфонията се получава само когато чановите действат в едно, когато „пеят“ едновременно, а багрите в тази музика придава начинът, по който се движи стадото. Казано иначе, акордите с яхната ритмика зависят от това къде и как стъпват оркестрантите – пъргави кози, дългорунни овце или млекодайни крави.

Звучи може би наивно и по-скоро глуповато описанието ми, съгласете се, че не е лесно в едно да събереш висше изкуство с планинско скотовъдство и да търсиш приликите между тях. Не ус-

тоях обаче на изкушението да осмисля посвоему това явление, да потърся обяснение на неговата същност, да проумея как се подреждат тоновете в една невероятна мелодика, неподвластна на изискванията и правилата на музикалния нотопис. И мисля, че едва ли би се намерил композитор, който да улови напева и да го възпроизведе върху петолинието посредством стройно изписани ноти с неизбежния ключ сол отпред и всичките му там диези и бемоли.

Имах преди много време щастливата възможност да мина в началото на лятото от хижа „Персенк“ по т.нар. Римски път, виещ се по рида Чернатица сред вековна гора и да се спусна към хижа „Чудните мостове“, тогава още я знаехме със старото й име „Ер Кюприя“. Слънцето тъкмо беше превалило гористия хребет между двата Персенка – Малкия и Големия, хижата се показва изневиделица на китна полянка, хлад повя откъм скалния феномен, дал й името си.

Почувствах умората от пре-

За 18-и път поход по морския бряг

от Видин. За пети път участва ученическа туристическа група от ТД „Рилски турист“ от гр. Самоков с ръководител Диана Карабджикова. Пристигнахме в центъра на гр. Бяла, където ни посрещна заместник-кметът на Община Бяла г-н Самърджиев. Поздрави ни с „добре дошли“ и ни пожела успех. По традиция поднесохме цветя на паметника на загиналите във войните и Щеръон войвода. После посетихме музея и крепостта „Св. Атанас“. Посрещнаха ни усмихнати и компетентни служители. Видяхме един проспектирач и бързо променящ се град. Първият бивак бе на пристанището

на града, след което потеглихме по маршрута. Движихме се по морския бряг. Слязохме на пясъка и за около 2 часа бяхме пред Бели нос. Преминахме без проблеми и продължихме към Карадере. Групата вървеше с добро темпо. Навлязохме в гората и след 5 часа преход пристигнахме на бивак в Шкорпиловци. Бивакът бе в гората, където туристите построиха палатките си. На третия ден преходът бе до Черни нос, където бяха разказани легенди за героичните подвизи на войводи и събития. Вечерта се състоя Нептунова вечер и дискотека. Морски имена получиха всички, които участват за първи път в похода.

Четвъртият ден бе посветен на пре-

хода по Камчийски пясъци, Мазния и Жълтия азмак и форсирана р. Камчия. Взехме всички мерки за безопасност, като построихме въжен параван. Починахме за кратко и след това посетихме космическия център „Юрий Гагарин“. Вечерта бе посветена на талантите. Изненадващо за всички се включиха над 20 изпълнители с песни, стихове, вицове и други. До късно през нощта се виеха хора в бивака.

Последният преход бе най-дълъг и труден. На много места имаше паднали дървета, открити камъни и отнет пясък от морето. За около пет часа стигнахме до Паша дере, където бе организиран подкрепителен пункт с вода. Продължихме до местността Романтика и местността Фичоза. Тук за последен път правихме бивак при Таня, където вече имаше сянка, вода, кухня и други екстри.

Благодарим на всички туристи за отговорното поведение, съпричастността към споделените морски красоти и поведението им за опазване на природата. Невероятната атмосфера се създаваше от всички. Разделихме се с приятелски чувства и обещание да участваме в следващия поход.

Текст и снимки: **Атанас Сивков**
председател на
ТД „Черноморски простори“

Традиционният поход „Черноморски бряг 2016 г.“ се състоя от 9 до 13 юли 2016 г. Маршрутът бе от гр. Бяла през Бели нос, Карадере, Черни нос, курортен комплекс „Шкорпиловци“, р. Камчия, Паша дере, Романтика, гр. Варна. Организатор на похода бе ТД „Черноморски простори“, а водач Атанас Сивков. Участниците в похода бяха от цялата страна и от 18 туристически дружества. За първи път имаше представители от ТД „Аида“ от гр. Хасково. Общият брой на участниците бе 107 туристи, като най-възрастните бяха Маргарита Баханова от Банско и Грозю Грозев от Стара Загора. Най-малките участници бяха Михаил – 5-годишен, и Николинка – 3-годишна,

В южната китайска провинция Юнан, между живописна река и планина с белоснежни върхове уютно се е разположил колоритният град Лицзян.

В него може би най-добре е запазена традиционната китайска архитектура: керемидени покриви с извити нагоре стрехи, резбовани врати и прозорци. Човек има усещането, че е създаден не от строители и архитекти, а от тайнствен художник, който специално е нарисувал сиво-кафявите покриви, павираните улички и мостчетата през каналите - та после, в контраст с този фон, да оживи пейзажа с разноцветните петна на дърветата и цветята. Особен вид на картината придава и издигащата се над града Планина на Нефритения дракон, чиито снежни върхове се виждат отвсякъде.

Всъщност в по-широк смисъл Лицзян се нарича съвременният промишлен център на околния район с население над 1 милион и 200 хиляди жители. Но интересът на туристите е насочен предимно към старинното предградие Даян, което вече от само себе си е „присвоило“ и станало популярно с името Лицзян; именно тук са запазени културните и историческите традиции на миналото. То е възникнало преди около 800 години като селище по пътя на търговците на чай, пренасящи стоката си към морските пристанища.

Най-посещаваните туристически забележителности на Лицзян са селото Юшчуй, Планината на Нефритения дракон, Клисурата на промъквания се тигър и Първият завой на река Яндзъ.

Селото Юшчуй е едно от най-колоритните кътчета в целия район. Населяват го гостоприемни хора от народността наси, които именно в този район са запазили непокътнати старинната си култура, бит и традиции.

Планината на Нефритения дракон практически обкръжава отвсякъде града Лицзян. Тя е благоустроена, заделени са специални площи за ски писти и занимания с трекинг (планинарски туризъм) около Клисурата на промъквания се тигър. Построено е специално стълбище, по което туристите могат да се изкачат на достъпни височини без особен труд. Отвисоко старата част на Лицзян изглежда като скъпоценен камък сред живописните простори. За удобство на туристите навсякъде в магазините се продават специални кислородни бутилки, които им позволяват да се чувстват комфортно дори на по-голяма височина.

Клисурата на промъквания се тигър е наречена така просто в традиционен стил. Названието ѝ означава само, че е доста дълбока - затова, ако някой турист очаква да види промъквания се тигър сред околната зеленина, ще остане разочарован. Покрай нея преминават множество туристически маршрути, които ту се издигат високо над реката, ту слизат до нивото на водата. Природата тук е съхранила необикновени растения и редки животински видове. По цялото протежение на маршрутите са разположени къмпинги и различни заведения.

Първият завой на река Яндзъ - така наричат мястото, където реката завива на 90 градуса от юг на изток. Такива явления в природата са сравнително редки. Тази забележителност се намира на около 50 км от Лицзян.

Градът буквално е потопен в зелената на растения с различни цветове. Улиците му са украсени с популярните китайски фенери - вярва се, че когато се полюшват на вятъра, те прогонват злините от тези места. Хотели и пансиони са на разположение на туристите през цялата година и предоставят всички необходими услуги.

Реката Юйцюанхе се разделя на три ръкава, преминавайки

Лицзян – съвременният старинен град

през града. Над многобройните канали са построени изящни мостчета. Градът всъщност представлява десетки павирани тесни улички покрай каналите. Забранено е водата да се замърсява по какъвто и да било начин, затова и от улиците може да се наблюдава играта на безброй рибки. Тук туристите може напълно да почувстват хармонията между човека и природата.

Красивите практични къщички са построени от дърво, камък и глина - напълно в стила на старинните китайски домове, като имат и своята местна специфика. Много са популярни дворовете „санхе-юан“ с главна сграда, веранда и каменна стена, която се изпречва пред вас непосредствено след влизането ви през входната врата - смятало се, че стената пречи на злите духове да влизат в дома. Основното здание е непременно с шест врати и прозорци, върху чиито капаци са резбовани цветя, птици и животни, символизиращи благополучието в къщата. Много от дворовете изненадват приятно с красив дизайн, като са павирани с калдъръм, плочи или цветни тухли.

В Лицзян са се запазили и много старинни кладенци. В миналото жителите намерили оригинален начин да използват водата - строили малки каскади. Водата в най-високото езерце била за пиене, второто се използвало за миене на плодове и зеленчуци, третото - за пране. Тези правила се спазват и до ден днешен.

Някога в Лицзян била установена традиция улиците да се мият с речната вода. След пазарния ден жителите запушвали всички ручейки, рекички и канали, водата излизала от бреговете и се разливала по улиците. Днес това е останало в миналото, но навикът да се спазва чистота по този начин останал: често може да се видят хора, които мият улиците пред своите домове. Затова и градчето свети от чистота и туристите могат лесно да различават всички оттенъци в разноцветните камъни на паважите.

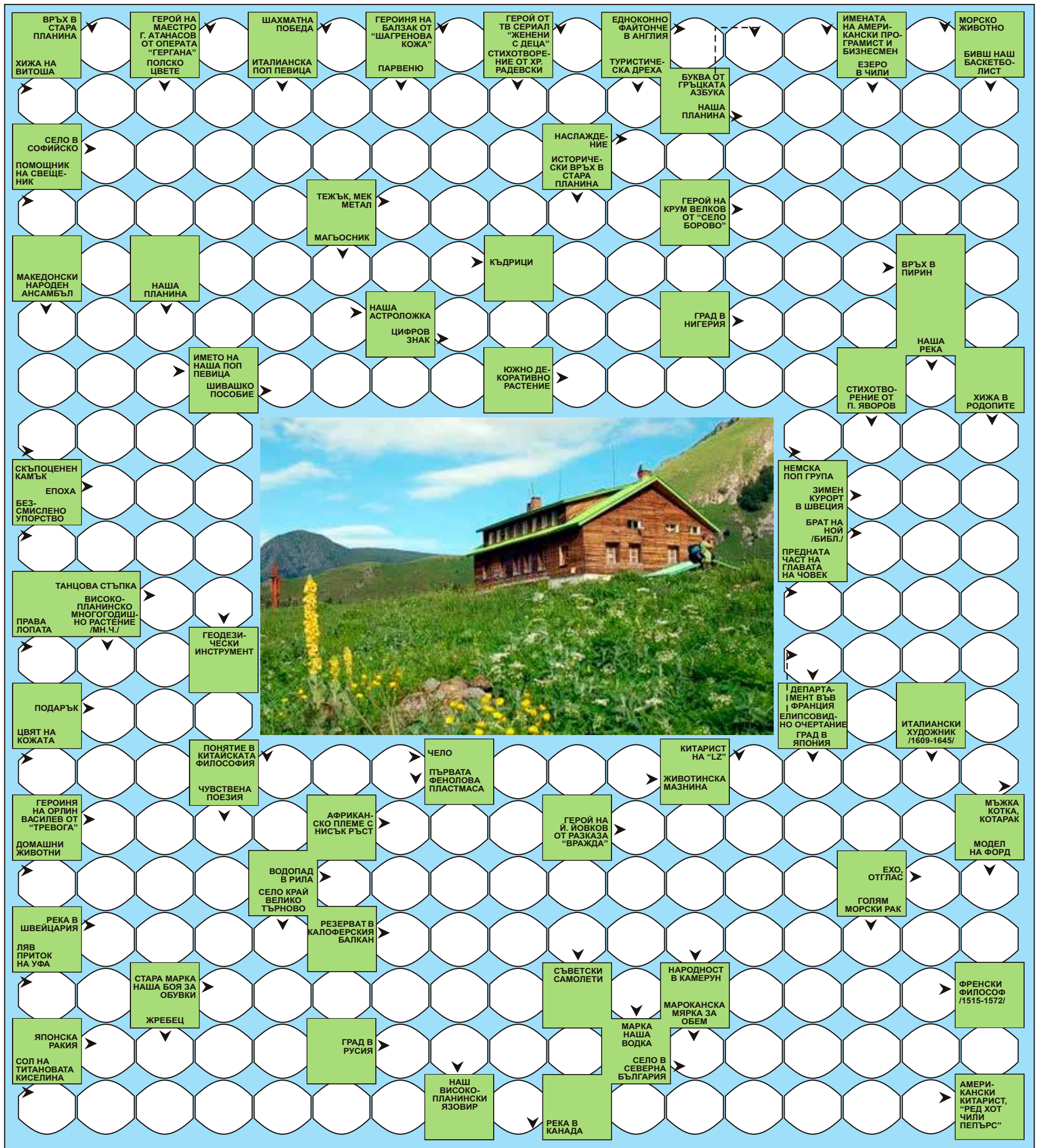
В Лицзян са съхранени паметници на уникалната писменост дунба - тя е единствената оцеляла в света, която използва пиктограми, общо около 1400 на брой. Насийците я употребяват и досега. Учените са единни в мнението си, че народността наси е уникална в това отношение - пази сведения за своята история, традиции и култура под формата на пиктографски записи. До наши дни са достигнали десетки томове древни книги, свитъци и дървени плочки с тази писменост.

Навсякъде в Лицзян може да се чуят звуци на старинна музика. Почти във всяко от селата в района има фолклорен ансамбъл. Музиката на насийците се смята за „жив музикален реликт“, тъй като са запазени песенно-музикални жанрове отпреди над хиляда години - такива вече не може да се чуят нито в Китай, нито другаде по света.

На 4 декември 1997 Лицзян беше вписан от ЮНЕСКО като паметник на световното културно и природно наследство. Благодарение на това градът става все по-популярен като туристическа дестинация. Сега го посещават туристи от цял свят, които се стараят да останат тук поне няколко дни, за да почувстват истински духа на старините и традициите. В повечето къщи са открити хотели, ресторанти, барове, кафенета, където по удивителен начин се съчетават миналото и съвременният комфорт. Така може да се каже, че Лицзян е съвременен старинен град.

Пътуването до него е лесно и удобно - всеки ден има няколко полета от и до Пекин.

Велимир Христанов

РЕЧНИК: ААРЕ, АРЕ, АКИЛИНА, АКАНТ, АСЕРЕТО, ЕМЕН, ИНЗА, НИР, ОЈО, ОНАГАВА, РАМЕ, РАНКО, ТИВ.

Виктория КРЪСТЕВА

ОТГОВОРИ

ВОДОПРАВНО: кеб, Момина скала, Пирин, Лакатник, Наслада, Дяково, Олово, Игнат, Лимби, ОТВЕЧНО: "Оро", Горан Купен, Еделвайси, Мак, Стара планина, Ат, Николо, Лата, Липица, Наннини (Джамна), Ли, Емен, Мат, Мар, Сноб, Бакелит, Акилина, Калин, "Ако", Ован, Дар, Тен, Лоб, Мас, Котак, Акатавас, Ован, Скаквица, Ек, Аспе, Еленова гора, Ай, Ималин, Раме (Пир де ла), Саке, Инза, Совата, Титанат, Наваро (Дев).

В САЙТА

НА БТС -

www.btsbg.org

можете да намерите информация за: стоте национални туристически обекта, телефони и адреси на туристически дружества и хижи; клубове в състава на БТС и федерации; история, цели, нормативна уредба и управленска структура на БТС.

Планинска
спасителна
служба

При несчастен случай

дежурни те
GSM: 1470

за абонати на MТel и VIVACOM

0887 100 237/238

02 963 2000 - стационарен телефон

Централен денонощен пост,
отворен 24 часа: **112**

свързан с телефон 112

! www.pss-bg.bg

Издава: Издателска къща "Ехо" ЕООД

Адрес на редакцията:

1000 София, бул. "Васил Левски" № 75, ет. 5, ст. 525, ПК 427

Тел: 02/ 93 00 680; ISSN-0205-0943

www.btsbg.org

Поради технически причини, независещи от БТС, ако изпращате текстове по електронната поща, дублирайте задължително на двата адреса: **exobts@gmail.com** и на **emateina@gmail.com**

В редакцията не се приемат ръкописни текстове.

Срокът за приемане на материали е до 30-о число на съответния месец.

ГЛАВЕН РЕДАКТОР: Емилия Матеина

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ: проф. д-р Николай Овчаров; проф. д-р Витан Влахов; инж. Иван Петров – председател на Българската асоциация по картография; доц. Сандю Бешев – алпинист, историк на българския и световния алпинизъм; **Георги Кърпачев** – експерт по маркировка в БТС, доц. Кънчо Долапчиев, Елисавета Първанова, м. с. по алпинизъм, Йордан Йорданов - експерт „Хижи и маркировка” в БТС, Константин Койнов – ориентировач, генерален секретар на Българската федерация по ориентирание

Графично оформление и предпечат: Милен Дивитаков

Печат: "Алианс ПРИНТ"

Предизвикателство

Това е ключова дума за Калина Бонева и за Виктор Асенов. Той е на 21 г. и е студент в специалност „Социална педагогика“ на Софийския университет, тя е на 18 г. и е приета „Психология“ в същото висше училище. И двамата са с нарушено зрение и имат обучени кучета водачи – Карма се казва кучето на Калина, а Идалго – на Виктор.

„Обичам да се занимавам с планини, кучета, деца и всичко, което е свързано с реалния живот. Моето село е Долни Окол в Плана планина, която не е тежка планина и всъщност оттам започна цялата ми любов. Правех къси преходи сама, с майка ми, с кучетата и в един момент разбрах, че моят ловен район ми е тесен и искам да видя повече баири, повече чукари – разказва Калина. – Запознах се с други хора, които имаха същите интереси. Заедно с Вики започнахме да правим някои преходи и сега вече може да се каже, че няма нещо, което може да ни уплаши, да ни притесни и да смятаме, че е невъзможно за нас. В планината тръгваме, ако имаме планински водач с нас или хора, на които да разчитаме. Работата на кучетата е да ни пазят от камъните, да ги обхождат, да ни предупреждават, да не ни хвърлят в първия сокак, който видят. А планинските водачи ни задават посоката.“

„На мене най-интересният ми преход беше миналата година в Стара планина – разказва Виктор. Минах част от маршрута Ком – Емине. От хижа „Момина поляна“ до хижа „Партизанска песен“, част от комплекс „Узана“.

Имаше едно прекъсване поради лоши метеорологични условия и после беше интересното на връх Вихрен. Тази година с Калина направихме доста хубав преход в Рила. До Седемте рилски езера, до хижа „Иван Вазов“, около върховете Калините и връх Отовица. На хижа „Иван Вазов“ останахме няколко дни, като правехме къси тренинги през деня около самата хижа. След това се спуснахме до хижа „Ото-

вица“. Беше интересно, защото не бяхме посещавали Рила, а всяка планина си има излъчване – допълва Калина. – Това, което мене лично ме очаква като предизвикателство – казва тя, – е връх Ботев и Райското пръскало. Сигурна съм, че с помощта на Карма, Вики и водачите ще се справя. Планираме тази година пак да качим Вихрен, но този път с преминаване през Кончето. А до година ще се подготвя да мина целия преход от връх Ком до нос Емине. Това за мене е мечта, която се надявам да се сбъдне. Имаме планове и за Муратов връх. Миналата година ходихме на парапланер – допълва Виктор, – да видим планината от високо.“

Виктор разказва как с водача Георги Петрушев незрящи хора са правили леки преходи.

Питам ги кое им е най-трудно. За Виктор това е изкачването, а за Калина – слизането, защото нейното куче много бърза.

Освен тренировките и добрата екипировка на първо място са групата и хората, с които си тръгнал – категорични са и двамата. Една от основните им идеи е да могат слепите хора да се включват в преходи и останалите да се научат да ги приемат по-спокойно и толерантно. „Водачът който разбира и подкрепя, е най-голямата предпоставка ние да се качваме в планините, обобщават Калина и Виктор и отново тръгват нанякъде, водени от своите верни кучета водачи, обучени от фондация „Очи на четири лапи“.

Дарителска кампания на Българския туристически съюз

Да възстановим заедно хижа „Богдан“

Построена преди 75 години от копривщенските туристи, хижа „Богдан“ е най-близкият подслон до средногорския връх със същото име. Преди 20 години тя изгаря, а това означава, че всички планинари и любители на природата, които минават през района на хижата, виждат само

руини.

Затова ние ви призоваваме:

нека съберем 100 000 лв., за да изградим хижата.

Нека продължим традицията, според която от зората на организираното туристическо движение хижите са се строили изцяло с дарения и доброволен труд.

НАЧИНИТЕ ДА ПОМОГНЕТЕ СА:

Като дарите средства в Централата на БТС или с пощенски запис на адрес: София, бул. „Васил Левски“ № 75, 5 етаж, Пощенска кутия 427 в Централна поща и с доброволен труд.

Дарителската кампания се осъществява с помощта на ФПБ по програма „Да постигнем повече“, финансирана от фондация „Америка за България“.

ИЗДАНИЯ, КОИТО МОЖЕ ДА ЗАКУПИТЕ В ИНФОРМАЦИОННИЯ ЦЕНТЪР НА БТС

Ламинирана карта на 100-те национални туристически обекта	1 лв.
Туристическа карта на Пирин	5 лв.
Туристическа карта на Западни Родопи	5 лв.
Карта на Лозенска планина	5 лв.
Туристическа карта „Хижите в България“	3 лв.
Карта „Десетте планински първенци“	3 лв.
Туристическа карта на Старосел	3 лв.
Карта „Опознай България – 100 национални туристически обекта“	2 лв.
„София и околностите“	2 лв.
Книжка „Покорител на 10-те планински първенци“	1 лв.
Книжка „100 национални туристически обекта“	2 лв.
Туристическа карта на Осоговска планина	2.50 лв.
„Вихрен“	1.60 лв.
„Мусала“	1.60 лв.
„Витошкият Черни връх“	2 лв.
Иван Михайлов – „Пътеводител Руй“	4 лв.
„Скални манастири и църкви в Североизточна България“	4 лв.
Туристическа карта на Витоша	3 лв.
Карта на Южен Пирин и Славянка	4.50 лв.
Туристическа карта на Троянски Балкан	7 лв.
Туристическа карта на Беласица и Огражден	6 лв.
Атлас на София	8 лв.
Карта на Банско	5 лв.
Карта на Самоков	5 лв.
Карта на Смолян	5 лв.
Туристическа карта на България в снимки – на български и английски	5 лв.
Туристическа карта „Туристически маршрути и екопътеки в България“	5 лв.
Пътеводител „100 национални туристически обекта“	10 лв.
Елисавета Аврамова – „Живот и съдба“	4 лв.
Атанас Панчалиев – „Попови ливади“	4 лв.
Сборник „Първи национален празник на планинарската поезия“	2 лв.
Кирил Воденичаров – „Сред природните стихии“	15 лв.
Момчил Цветанов – „Българските планини“	15 лв.
Йордан Йорданов – Справочник в комплект с карта „Хижите в България“	10 лв.
Пътеводител „17 туристически маршрута в община Велико Търново“	15 лв.
Регионална карта „Сандански – Мелник“	3 лв.
Карта на Банско	5 лв.
Пътеводител на България – на български и английски	12 лв.
Пътеводител на България – на английски език	30 лв.
Туристическа карта на Витоша	3 лв.
Пътна карта на България – на английски	4 лв.
Огнян Балджийски, Камен Якимов – „Планинско спасяване“	20 лв.
Сандю Бешев – „Олимп – върхът на боговете“	7.50 лв.
Свилен Панайотов – „Исландия – огнената легена земя“	7.50 лв.
Александър Шопов – „Високопланински трекинг – подготовка и контрол“	16 лв.
Павлина Михайлова – „Голямото почистване“	10 лв.